

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060305

DOM
2015-06-26
Stockholm

Mål nr
M 9073-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-09-25 i mål M 2640-12, se bilaga A

KLAGANDE

Fortum Generation AB, 556006-8230
115 77 Stockholm

Ombud: Advokat M F och jur.kand. A S

MOTPARTER

1. Havs- och vattenmyndigheten
Box 11930
404 39 Göteborg

2. Kammarkollegiet
Box 2218
103 15 Stockholm

3. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
801 70 Gävle

4. Naturvårdsverket
106 48 Stockholm

5. Ljusdals kommun
827 80 Ljusdal

6. Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund
Svartviksslingan 28
167 39 Bromma

7. Älvräddarnas samorganisation
Kläppvägen 2 B
880 30 Näsåker

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt 11 kap. 9 § miljöbalken avseende Edeforsens kraftverk, uppförande av ny kraftstationsbyggnad samt dammsäkerhetshöjande åtgärder och ändrade vattenhushållningsbestämmelser m.m.

Dok.Id 1211819

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår Älvräddarnas samorganisations yrkande om avvísning av Fortum Generation AB:s ansökan.
  2. Mark- och miljööverdomstolen avslår Fortum Generation AB:s överklagande.
  3. Fortum Generation AB ska ersätta Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet och Länsstyrelsen i Gävleborgs län för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen enligt följande:
    - a) Havs- och vattenmyndigheten med 64 400 kr, varav 54 400 kr avser ombudsarvode,
    - b) Kammarkollegiet med 96 798 kr, varav 24 000 kr avser ombudsarvode, och
    - c) Länsstyrelsen i Gävleborgs län med 20 800 kr, allt avseende ombudsarvode jämte ränta på beloppen enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom tills betalning sker.
  4. Länsstyrelsen i Västernorrlands län tillerkänns ersättning av allmänna medel för uppdraget som sakkunnig med 13 165 kr. Fortum Generation AB ska ersätta staten för denna kostnad.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Fortum Generation Aktiebolag (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med upphävande av mark- och miljödomstolens dom, ska bifalla bolagets ansökan. Om Mark- och miljööverdomstolen skulle finna anledning att föreskriva om andra villkor än de som anges i ansökan har bolaget yrkat att målet ska återförvisas till mark- och miljödomstolen för prövning av dessa.

Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Ljusdals kommun, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Sveriges Sportfiske- och fiskevårdsförbund och Älvräddarnas samorganisation (Älvräddarna) har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Älvräddarna har därutöver yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska avvisa bolagets ansökan.

Bolaget har bestritt Älvräddarnas avvisningsyrkande.

Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet och Länsstyrelsen i Gävleborgs län har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

UTVECKLING AV TALAN

Parterna har utvecklat sin talan i allt väsentligt med det innehåll som framgår av mark- och miljödomstolens dom, dock med följande tillägg.

Bolaget*Allmänt*

De sökta åtgärderna omfattar i korthet följande:

- Den befintliga regleringsdammen ska ersättas med ett fast överfall till vänster och ett utskov med två klaffluckor till höger. Den befintliga fiskvägens funktion ersätts av

möjligheten för simstarka fiskar att passera klaffluckorna. Anläggningen kompletteras med ett inlöp för simsvaga arter.

- Kraftstationen ersätts med en station med en högre utbyggnadsvattenföring och fiskvänligare turbin.
- Tilloppskanalen breddas från cirka 20 m till 50 m och fördjupas. Dammen mellan kanalen och forsen renoveras.
- Genom den högre utbyggnadsvattenföringen kan vattenföringens säsongsvariationer i forsen anpassas till förhållandena i Ljusnan före utbyggnaden av vattenmagasinen i fjällkedjan. Detta bedöms som gynnsamt för strömlevande fisk. För att ytterligare förbättra förutsättningarna för sådana arter föreslår bolaget åtgärder för biotoprestaurering i hela forsen. Det är gynnsamt eftersom forsen historiskt har rensats för flottningen.
- De föreslagna nya vattenhushållningsbestämmelserna syftar till att så långt det är möjligt återskapa naturliga säsongsvariationer i forsens vattenföring, vilket innebär högre vattenföring under sommaren och lägre vattenföring under vintern utan att det genomförs förändringar i dämningförutsättningarna uppströms Getholmen.

De åtgärder som behöver vidtas till följd av bolagets underhållsskyldighet enligt 11 kap. 17 § miljöbalken omfattas inte av utbyggnadsförbudet och dessa åtgärders eventuella miljöpåverkan ska inte bedömas vid tillämpningen av undantaget. Inte heller de biotopåtgärder som planeras att vidtas omfattas av bestämmelsen. Det som kvarstår att bedöma är huruvida de åtgärder som hänför sig till kraftverkets effektivisering innebär mer än en obetydlig miljöpåverkan. Prövningen ska därför avse ändrade vattenhushållningsbestämmelser samt breddningen och fördjupningen av intags- och utloppskanalen. Dessa åtgärder medför inget intrång i riksintresseområdet och får en klar fördel ur naturvårdssynpunkt eftersom det skapar förutsättningar för ökad biologisk mångfald, förbättrad bottenfauna och mer fisk.

Den ansökta verksamheten medför ökad produktion av förnybar energi. Påverkan på landskapsbilden blir mer begränsad än tidigare. Detta eftersom åtgärderna bl.a. leder till att lyftkranar tas bort, den nya dammen blir mindre synlig än befintlig fällbocksdamm och den nya kraftverksbyggnaden blir mindre än den tidigare. Den temporära inverkan

som sker i samband med torrläggning hade uppkommit även om projektet hade begränsats till underhåll.

När projektet är genomfört kommer den naturliga produktionen av öring och harr att öka och möjligheterna till forspaddling påverkas inte.

Oavsett om det formellt kan ställas krav på bättre vandringsmöjligheter för fisk eller inte så kan det konstateras att detta i praktiken inte har kommit att ske under närmare 100 år. Genom den ansökta verksamheten blir det dock faktiskt gjort och de åtgärder som föreslås är otvetydigt bättre än de som eventuellt skulle kunna krävas vid tillsyn.

Påverkan till följd av åtgärder vid intagskanalen

Det är riktigt att det uppkommer temporär påverkan i samband med arbeten i intagskanalen samt vid arbeten i forsens övre del eftersom det kräver torrläggning av arbetsområdet. Denna påverkan hade också uppkommit till följd av det underhållsarbete som bolaget är skyldigt att utföra för att underhålla vattenanläggningen enligt 11 kap. 17 § miljöbalken. Den temporära påverkan blir något längre i tid när det gäller arbetena med intagskanalen jämfört med om det bara hade varit fråga om underhållsåtgärder. Detta innebär inte att påverkan blir större, eftersom eliminering av nuvarande bottenfauna uppkommer direkt i samband med torrläggning. Intagskanalen är skapad för att ta in vatten till den tidigare kvarnverksamheten som bedrevs på platsen innan kraftverket byggdes och är en del av den tillståndsgivna vattenanläggningen. Det måste anses följa av tillståndet till vattenkraftsverksamheten att avstängning och torrläggning av kanalen får genomföras.

Dammsäkerhetsåtgärderna på sidoöverfallsdammen omfattas inte av förbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken och dess miljöpåverkan ska inte vägas in i bedömningen av om ansökta åtgärder innebär mer än en obetydlig miljöpåverkan.

Det finns förutsättningar för berörda arter att migrera tillbaka till områden efter arbetets avslutande. Av bolagets utredning framgår att ett bottenfaunasamhälle etableras redan ett år efter det att vattnet släppts på.

Grumling

Bolagets utredning visar sammantaget att grumlingen i samband med anläggningsarbetet kommer att vara knappt märkbar. Beräkningar på vattenföring 100 kubikmeter/sekund under 61 dagar, vilket är beräknad tidsåtgång för de grumlande arbetsmomenten, visar att det kommer grumla i genomsnitt maximalt 1,7 mg/liter. Jämfört med riktvärdet enligt förordningen (2001:554) om miljö kvalitetsnormer för fisk- och musselvatten som är 25 mg/liter blir påverkan till följd av grumlig försumbar. Bolaget har även föreslagit som villkor att grumlande arbeten inte får utföras under harrens lekperiod.

Driftskedet

Flödesdynamiken förändrades i och med att magasinerna i fjällvärlden började byggas ut på 1960-talet. Den ansökta verksamheten syftar till att återställa säsongsvariationer som rådde innan utbyggnaden, dvs. högre flöden på sommartid i förhållande till vintertid. Det sker ingen reglering av vattenflödena vid Edeforsen och det enda sättet att skapa en mer naturlig vattenföring är att släppa fram merparten av vattnet i forsens sommartid och leda förbi vattnet vintertid.

Vattenföringen kommer inte att ligga väsentligt under den naturliga vattenföringen. Den reglerade lägsta vattenföringen vintertid låg på 30 kubikmeter/sekund. Den naturliga vattenföringen vintertid ligger med stor sannolikhet under 20 kubikmeter/sekund, dvs. under den nivå som föreslagits som villkor av bolaget. Det finns inget som tyder på att en lägsta vattenföring på 20 kubikmeter/sekund i stället för 30 kubikmeter/sekund skulle ge några påvisbara effekter på akvatisk fauna och flora.

Med föreslagna biotopåtgärder kommer intrycket av sträckan mer likna en naturlig fors än vad det gör i dag och förutsättningarna för akvatisk fauna och flora förbättras. Bl.a. kommer tillgängligt habitat för övervintring för öring och harr öka markant. Ytterligare lek- och uppväxtområden för fisk skapas och den lägre vintervattenföringen kommer att föra med sig uppkomst av mer naturliga "islock" vilket gynnar utterns födosöksunderlag och även strömstarens.

Under lekperioden för harr, öring och sik kommer vattenföringen i forsen att vara högre än vattenföringen i kraftstationen och merparten av fisken kommer att passera vid sidan om kraftstationen. Drivvattenföringen ökar under den perioden då det råder låg vattentemperatur och fisken är benägen att stå still. Mängden fisk kommer att vara begränsad då kraftverket drivs för fullt. Det finns därför ingen risk för ökad turbindödlighet. Vidare kommer den valda turbinotypen i sig medföra en lägre fiskdödlighet än de två befintliga turbinerna. Turbiner med större storlek är mer gynnsamma för att begränsa fiskdödlighet, särskilt på mindre fisk.

Bolaget vidhåller att den föreslagna lösningen för uppströms passage innebär avsevärt förbättrade möjligheter för både starksimmande och svagsimmande arter.

Den vattenförekomst som påverkas av Edeforsens kraftverk har utpekats som kraftigt modifierad. Om ansökta åtgärder skulle genomföras skulle det leda till väsentligt större möjligheter att uppnå god ekologisk potential.

Havs- och vattenmyndigheten

Arbetet som måste genomföras vid anläggandet av det nya kraftverket är av klart större omfattning än att bara underhålla det befintliga. Hänsyn har inte tagits till den miljöpåverkan som schaktnings- och sprängningsåtgärder i sig innebär liksom att berörda schaktningsområden kan hysa andra arter än harr såsom värdefull bottenfauna, öring, stensimpa eller flodpärlmussla. Det saknas underlag om dessa arter förekommer i området. En breddning av intagskanalen från 20 till 50 meter innebär ett större tryck från vattenmassan i intagskanalen på överfallsdammen. Av bolagets tekniska beskrivning framgår att medellågvattenföringen, MLQ, är 55 kubikmeter/sekund och lägsta lågvattenföring, LLQ, (50 år) är 30 kubikmeter/sekund. Bolagets förslag till vattenhushållning säkerställer inte en vattenföring som ständigt ligger över varken MLQ eller LLQ (50 år). Dessutom blir högflödena i forsen mindre omfattande om en utbyggnad tillåts. Högflödespulser är viktiga för ett antal funktioner i vattendragen såsom att forma vattendragsfåran, styra storlekssorteringen på bottensubstrat och underlätta fiskvandring.

Kammarkollegiet*Allmänt*

Den avsevärt utökade slukförmågan utan några försiktighetsåtgärder för nedströms vandrande fisk och det förhållandet att flödesdynamiken i forsen förändras med bl.a. en minimitappning vintertid som understiger den oreglerade medellågvattenföringen utgör de största problemen.

Anläggningsskede

Ett större område behöver torrläggas och under längre tid jämfört med om enbart en renovering skulle företas. Det större området medför att en större del av älven påverkas. Den längre torrläggningstiden innebär inte enbart längre torrläggning utan även en längre tid med störning i vattnet t.ex. i form av grumling eller risk för grumling. Det innebär också att den strömvattenlevande fisken, som annars lever i berörda delar av forsen, under längre tid koncentreras till resterande delar eller tvingas ut i mer lugnflytande vatten med risk för ökad predation.

Driftskedet

Vinterflödet blir betydligt lägre än det naturligt oreglerade vinterflödet. Bolaget föreslår en vintertappning på 20 kubikmeter/sekund och jämför denna med en reglerad lägsta vattenföring på 30 kubikmeter/sekund samt en naturlig lägsta vattenföring på mindre < 20 kubikmeter/sekund. Det är inte relevant att jämföra en minimitappning med ett extremvärde som lägsta uppmätta eller beräknade flödet på en plats. Medellågvattenföringen på aktuell sträcka är enligt SMHI:s mätningar 35,6 kubikmeter/sekund för den naturliga vattenföringen mellan åren 1981-2010. Normal lågvattenföring uppgår till 40 kubikmeter/sekund och exceptionell lågvattenföring till 26 kubikmeter/sekund för perioden 1900-1917.

Föreslagen lösning för nedströms vandrande fisk kommer inte att fungera. Bästa tillgängliga teknik (låg lutande fingaller med flyktöppningar) föreslås inte av sökanden.

Miljö kvalitetsnormen för vatten kommer inte kan kunna följas om sökta åtgärder genomförs. Ett nytt kraftverk av den storlek som ansökan avser innebär att normen inte kan efterföljas.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län

Nu ansökt verksamhet utgör inte en effektivisering av befintlig anläggning utan en utbyggnad av vattenkraft. Den ökade avledningen av vatten från älven, anläggande av en ny kraftstation, breddning av intagskanalen m.m. gör att sökt verksamhet rimligen måste jämföras med ett nytt vattenkraftverk. De villkor som gäller för verksamheten i dag innebär långtgående möjligheter för tillsynsmyndigheten att inom ramen för nuvarande tillstånd ställa krav på åtgärder för bättre vandringsmöjligheter för fisk. Den sökta verksamheten är därmed inte på något sätt en förutsättning för att förbättra vandringsmöjligheterna för fisk. Kraven i dagens tillstånd på åtgärder för fiskens fria vandring måste beaktas vid bedömningen av sökt verksamhets miljöpåverkan. Biotopåtgärder i forsen kan för åtgärder som tillståndshavaren inte är skyldig att utföra bekostas av allmänna fiskevårdsmedel.

Dammanläggningen, intagskanalen och kraftstationen måste ses som en helhet. Dammanläggningen finns för att kunna avleda vatten från älven via intagskanalen till kraftstationen och dammen har ett tydligt funktionellt samband med vattenkraftverket. Ombyggnad och åtgärder på dammanläggningen måste därför ses som en del av vattenkraftverket och vattenregleringen som sker till förmån för vattenkraftproduktionen. Biotopåtgärder som utförs för att bl.a. kunna åtgärda tidigare flottledsrensningar har inte en sådan koppling till vattenkraftverk och vattenreglering att detta omfattas av utbyggnadsförbudet.

Grumlingen kan bli betydligt högre vid vissa tillfällen än vad bolaget anger. Torrläggning under tio månader kommer påverka natur- och friluftsentresserna negativt. Nödvändiga förbättringar av dammens funktion och dammsäkerhet kan genomföras

med betydligt mindre temporär påverkan jämfört med ansökt verksamhet. Regleringsdammen borde kunna stängas av sektionvis vid lågvattenföring för utbyte av utskov och luckor.

Sökt verksamhet innebär en betydande minskning av medelvattenföringen (årsmedel) i forsen jämfört med såväl naturliga/referensförhållanden som dagens förhållanden. Medelvattenföringen i forsen kommer enligt sökanden att uppgå till cirka 85 kubikmeter/sekund efter sökta åtgärder att jämföra med naturlig vattenföring på cirka 179 kubikmeter/sekund (medel för perioden 1939-1960). Vid nuvarande förhållande torde medelvattenföringen vara 159 kubikmeter/sekund (medel för 1966-2009 minus 20 kubikmeter/sekund som går genom kraftverket). Sökt verksamhet innebär då en minskning på cirka 53 procent jämfört med naturliga förhållanden och cirka 47 procent i minskning i förhållande till dagens förhållande. En halvering av medelvattenföringen i forsen kommer i genomsnitt medföra en mindre, kortare och energifattigare forssträcka. Detta påverkar de fysiska processerna i vattendraget såsom erosion, deposition och transport av material. Med ansökta vattenhushållningsbestämmelser kan en betydande andel av vattenföringen i älven gå genom kraftverket under delar av öringens och harrens lekperioder. Det är därför rimligt att anta att fisk i ökad omfattning kommer att söka sig in i kraftverksakanalen till kraftstationen med risk för ökad dödlighet då varken fingaller eller flyktvägar ingår i ansökt verksamhet.

Älvräddarnas samorganisation

Bolaget har i sin ansökan beskrivit felaktigt nollalternativ med avseende på lokalisering av den sökta utbyggnaden på 20 GWh. Av det skälet ska ansökan avvisas. Av en dom meddelad av Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen, i mål nr 1861-14 gällande nätkoncession framgår följande. Det sökande bolaget hade i målet avvisats av Energimarknadsinspektionen på grund av framför allt felaktigt nollalternativ. Mark- och miljödomstolen fann att Energimarknadsinspektionen haft fog för sitt beslut att avvisa ansökan och avslog bolagets överklagande.

Älvräddarna anser att den i detta fall prövade eldistributionen i sak måste likställas med elproduktion. Eftersom ansökan i första hand är en utbyggnadsansökan för att

erhålla mer förnybar elproduktion, borde nollalternativet beskrivit en elproduktion av 20 GWh på en annan plats (lokaliseringsalternativ) och vilka alternativa produktionsmetoder som finns till förnybar energiproduktion av 20 GWh, till exempel genom vindkraftsetablering i samma elprisområde. Detta speciellt som den föreslagna utbyggnaden enligt ansökan ska ske i en från vattenkraft skyddad sträcka.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Älvräddarnas avvisningsyrkande

Mark- och miljööverdomstolen har först att ta ställning till Älvräddarnas yrkande om avvisning. Älvräddarna har till stöd för sitt avvisningsyrkande anfört att avsaknaden av en redogörelse för ett korrekt nollalternativ innebär en sådan brist i miljökonsekvensbeskrivningen att bolagets ansökan inte skulle kunna prövas i sak.

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning.

Mark- och miljödomstolen har i sin dom konstaterat att miljökonsekvensbeskrivningen i målet uppfyller kraven enligt 6 kap. miljöbalken. Domstolens ställningstagande i denna del är inte överklagad av någon part. Detta förhållande utgör emellertid inte något hinder för Mark- och miljööverdomstolen att avvisa ansökan, om domstolen skulle finna att bristerna i miljökonsekvensbeskrivningen är sådan att denna inte uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken och att ansökan därför inte kan prövas i sak. Vad Älvräddarna anfört ger emellertid inte stöd för att det skulle föreligga sådana brister i miljökonsekvensbeskrivningen. Förhållandena i den av Älvräddarna åberopade domen från Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen, är inte jämförbara med förhållandena i detta fall. Inte heller i övrigt har framkommit något i målet som skulle kunna ge grund för ett avvisande av ansökan. Älvräddarnas yrkande om avvisning av bolagets ansökan ska därför avslås.

Tillåtligheten

Mark- och miljööverdomstolen går härfter in på frågan om ansökt verksamhet kan anses tillåtlig. Aktuellt kraftverk och därmed ansökta åtgärder ska utföras i en sträcka av Ljusnan som omfattas av det s.k. utbyggnadsförbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken. Enligt bestämmelsen får inte vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål utföras med undantag för vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan.

Bolaget har gjort gällande att de åtgärder som är att anse som underhåll av befintlig anläggning inte ska omfattas av förbudet och att den miljöpåverkan som är hänförlig till dessa åtgärder inte ska beaktas vid bedömningen om miljöpåverkan kan anses som mer än obetydlig. Det framgår inte av förarbetena till bestämmelsen eller dess äldre lydelse hur förbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken förhåller sig till bestämmelserna om underhållsskyldighet i 11 kap. 17 § miljöbalken. Det framgår inte heller hur förbudet förhåller sig till bestämmelsen om rättskraft och rätten enligt 24 kap. 1 § första stycket tredje meningen miljöbalken för en tillståndshavare med en vattenkraftsanläggning att bibehålla en tillståndsgiven anläggning och den vattenverksamhet som bedrivs i anslutning till den (jfr SOU 2012:89 s. 24 f).

I förarbetsuttalanden i samband med att förbudet infördes i lagen (1987:12) om hushållning av naturresurser m.m. (naturresurslagen) konstateras att det redan finns vattenkraftsanläggningar i de älvar och älvsträckor som föreslås vara undantagna från vattenkraftsutbyggnad. Undantaget från utbyggnad bör enligt samma uttalanden inte innebära att smärre åtgärder som hänför sig till redan företagen reglering helt ska förhindras. Tillåtligheten av ersättningsbyggnader samt ombyggnader och effektiviseringar i redan befintliga kraftverk ska under vissa förutsättningar kunna prövas utan hinder av att åtgärden berör ett undantaget område. Ersättningsbyggnader, ombyggnader och effektiviseringar bör kunna tillåtas om de har endast obetydlig miljöpåverkan, dvs. om åtgärderna endast i ringa utsträckning påverkar de bevarandevärden som utgjort motiv för att älven eller älvsträckan ska undantas från vattenkraftsutbyggnad (prop. 1985/86:3 s. 110). Liknande förarbetsuttalanden finns avseende 4 kap. 6 § miljöbalken (prop. 1997/98:45 del 2 s. 41).

Uttalandena om att smärre åtgärder såsom effektivisering, ombyggnader och ersättningsbyggnader kan utföras är framförda i ett sammanhang där man konstaterar att det redan finns vattenkraftsanläggningar i de skyddade vattendragen. Sådana ombyggnader och ersättningsbyggnader som nämns kan således avse sådana underhållsåtgärder som en anläggningsinnehavare är skyldig att utföra i enlighet med 11 kap. 17 § miljöbalken. På samma sätt kan dessa åtgärder vara sådana som en anläggningsinnehavare kan anses ha rätt att utföra för att bibehålla en anläggning som har rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken. Utförandet av dessa åtgärder skulle med en sådan tolkning i och för sig vara tillåtna men endast under förutsättning att de inte medför mer än en obetydlig miljöpåverkan.

I motsatt riktning talar dock det förhållandet att underhållsskyldigheten är straffsanktionerad enligt 29 kap. 8 § 6 miljöbalken. Det skulle kunna anses motstridigt om en straffsanktionerad skyldighet att underhålla en anläggning skulle begränsas av att de skadeförebyggande åtgärder man måste vidta inte får medföra mer än en obetydlig miljöpåverkan. Att vidta åtgärder för att förhindra skador på allmänna och enskilda intressen skulle med ett sådant resonemang då anses väga tyngre än att behålla dessa i och för sig redan utbyggda sträckor opåverkade.

Alldeles oavsett hur man väljer att se på frågan om underhållsåtgärder omfattas av förbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken eller inte avser nu aktuell ansökan även sådana åtgärder som är hänförliga till en utbyggnad av befintlig kraftproduktion. Dessa åtgärder består i ett ökat vattenuttag för kraftproduktion innebärande en ökad drivvattenföring med över fem gånger jämfört med nuvarande tillstånd. Bolaget har även ansökt om ändrade vattenhushållningsbestämmelser innebärande bl.a. att lägsta tillåtna vattenföringen under vinterhalvåret ska vara minst 20 kubikmeter/sekund. Ansökta åtgärder omfattar även att tilloppskanalen ska breddas och fördjupas. Därutöver ska den befintliga kraftstationen ersättas med en ny där turbinerna ska bytas ut och utloppet nedströms ska fördjupas. För att utföra ansökta åtgärder behöver delar av älven torrläggas i två etapper under en sammanlagd tid om 28 månader.

Bolaget har gjort gällande att det ökade vattenuttaget innebär en omvänd vattenföring som är positiv för fisken. Vidare menar bolaget att den miljöpåverkan som kommer att ske till följd av breddningen av tilloppskanalen skulle ha uppstått även om bara underhållsåtgärder i form av förstärkning av tilloppskanalen skulle ske. Att tilloppskanalen breddas innebär därmed enligt bolaget inte någon ytterligare miljöpåverkan.

Vid bedömningen av begreppet ”obetydlig miljöpåverkan” åsyftas en mycket restriktiv bedömning, jfr bl.a. RÅ 1993 ref. 44 och RÅ 2004 ref. 14. Av nämnda avgörande från 2004 framgår även att det valda begreppet inte medför att det vid prövningen kan bortses från vare sig annan miljöpåverkan än sådan som uttryckligen nämnts i förarbetena när älvsträckan skyddades eller sådana effekter på miljön som inte kan antas bli bestående. Den bedömningen har också Mark- och miljööverdomstolen gjort i ett avgörande (se MÖD 2013:40).

Mark- och miljööverdomstolen prövar först om den påverkan som är hänförlig till den ökade utbyggnadsvattenföringen kan anses som obetydlig, även utan beaktande av erforderliga byggåtgärder eller förhållanden under byggtiden.

Bolaget har ansökt om en minimitappning till forsen vintertid om 20 kubikmeter/sekund och angett att detta är högre än det lägsta naturliga flödet. Någon närmare hydrologisk utredning som visar sannolikhet för naturliga lågflöden finns dock inte i målet. Av handlingarna framgår att föreslagna 20 kubikmeter/sekund troligen endast är något högre än ett exceptionellt naturligt lågflöde (LLQ). De miljömässiga nackdelar som är följden av genomförda regleringar i Ljusnan och de tillhörande onaturligt höga vinterflödena kan inte enligt Mark- och miljööverdomstolen kompenseras med flöden som istället är mindre än normala naturliga lågflöden, utan att en icke obetydlig miljöpåverkan uppstår.

Motparterna har också framfört att den ökade utbyggnadsvattenföringen medför ökad risk för att nedströmsvandrande fisk väljer intagskanalen istället för forsen och därmed riskerar att skadas vid passage av turbinen. Bolaget har invänt att den nya turbinen är större och roterar långsammare än de befintliga och att det därför inte finns anledning

att förse intaget med fingaller och flyktväg. Mark- och miljööverdomstolen gör i denna del bedömningen att den nya turbinen visserligen är mycket stor och att det i kombination med den låga fallhöjden medför relativt låg risk för fisk att dödas. Låglutande fingaller och flyktväg för fisk är dock i dagsläget att anse som bästa möjliga teknik (BAT) och att frågå detta kan inte anses som obetydlig miljöpåverkan i ett skyddat vattendrag. Bolaget har heller inte visat på någon utredning som motsäger detta.

Bolaget har anfört att de ansökta åtgärderna har positiva effekter på miljön som uppväger de negativa. Huruvida en sådan avvägning ska kunna ha betydelse vid prövningen enligt 4 kap. 6 § miljöbalken är oklart. Oavsett hur det förhåller sig med detta bedömer Mark- och miljööverdomstolen att miljöpåverkan i detta fall sammantaget inte är obetydlig.

Med denna slutsats finns inte anledning att pröva bolagets påstående att erforderliga byggåtgärder och förhållanden under byggtiden endast medför obetydlig miljöpåverkan på grund av att en stor del av miljöpåverkan ändå hade uppkommit med anledning av nödvändigt underhåll. Det kan påpekas att en sådan prövning dessutom skulle vara svår att göra då det inte framgår av ansökan hur nödvändiga underhållsåtgärder skulle kunna utföras med så liten inverkan på miljön som möjligt om man inte samtidigt ska öka kraftproduktionen.

Sammanfattningsvis gör således Mark- och miljööverdomstolen den bedömningen att de åtgärder som bolaget ansökt om att få utföra inte kan anses förorsaka endast obetydlig miljöpåverkan. Mark- och miljööverdomstolens dom ska därför stå fast.

Rättegångskostnader m.m.

Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet och Länsstyrelsen i Gävleborgs län har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen. Bolaget har medgett Havs- och vattenmyndighetens och Länsstyrelsens i Gävleborgs län yrkanden om ersättning, varför bolaget ska förpliktas att utge ersättning i enlighet med dessa myndigheters yrkanden.

Kammarkollegiet har yrkat ersättning med sammanlagt 146 798 kr, varav 50 000 kr avser arbete och tidspillen och 96 798 kr avser utlägg. Yrkad ersättning för utlägg består av dels utlägg för hyrbil och hotell i samband med huvudförhandlingen i Mark- och miljööverdomstolen uppgående till 11 088 kr, dels utlägg för ett utredningsuppdrag som getts till Jönköpings Fiskeribiologi AB uppgående till 85 710 kr.

Bolaget har medgett att betala skäliga 24 000 kr i ersättning till Kammarkollegiet för arbetskostnad avseende 30 timmars arbete à 800 kr. Bolaget har bestritt att utge ersättning till Kammarkollegiet för kollegiets kostnad för biträde av Jönköpings Fiskeribiologi AB. Som grund för bestridandet har bolaget anfört att detta biträde inte har varit relevant för de frågor som prövats i målet, utan avsåg en alternativ utformning av fiskväg och bedömning av miljökvalitetsnormer. Vidare är det sökanden som ska svara för den utredning som behövs i målet och om domstolen anser att det behövs ytterligare särskild utredning ska domstolen föranstalta om sådan utredning. I målet hade mark- och miljödomstolen även inhämtat en sakkunnigutredning.

Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning.

Kammarkollegiet har rätt till ersättning för sina rättegångskostnader. Ersättningen ska enligt 18 kap. 8 § rättegångsbalken fullt motsvara kostnaden för rättegångens förberedande och talans utförande jämte arvode till ombud eller biträde, såvitt kostnaden varit påkallad för tillvaratagande av partens rätt. Som allmän utgångspunkt gäller att det är den verkliga kostnaden som ska ersättas.

Kammarkollegiet är en statlig myndighet som har en i författning reglerad skyldighet att tillhandahålla viss service, bl.a. avseende juridik, inom det statliga området samt föra talan för det allmänna för att ta till vara miljöintressen och andra allmänna intressen i enlighet med vad som anges i miljöbalken. Kammarkollegiets talan i målet har förts av en anställd hos myndigheten. Något underlag som visar Kammarkollegiets verkliga kostnader för rättegången har inte presenterats. Det finns inte skäl att presumera att Kammarkollegiets verkliga kostnader motsvarar vad det skulle ha kostat att anlita ett externt ombud utan kostnaderna måste bedömas vara lägre (jfr Mark- och

miljööverdomstolens dom den 12 juni 2015 i mål nr M 8255-14). I detta mål har Kammarkollegiet i egenskap av motpart dessutom endast haft att bemöta det som bolaget anfört i sitt överklagande och därtill hörande utredningar. På grund av vad som anförts bedömer Mark- och miljööverdomstolen att det av bolaget medgivna beloppet om 24 000 kr får anses vara skälig ersättning för nedlagt arbete och tidspillan.

Vad gäller yrkad ersättning för det arbete som Jönköpings Fiskeribiologi AB utfört åt Kammarkollegiet framgår av ingivet fakturaunderlag att detta bolag lagt ner sammanlagt 105 timmar på sitt uppdrag. Av underlaget framgår att 30 timmar är hänförliga till att göra en förstudie på en fiskväg vid befintlig damm och presentera denna vid huvudförhandlingen. Övriga 75 timmar avser kostnader för genomgång och lämnade synpunkter på bolagets överklagande och ingiven utredning.

Frågan i detta mål har i huvudsak handlat om de ansökta åtgärderna kan anses förorsaka endast obetydlig miljöpåverkan och därmed anses tillåtliga. Det kan därför inte ha varit motiverat att från Kammarkollegiets sida i detalj utreda hur en fiskväg skulle kunna utformas. Utlägget såvitt avser det arbetet ska därför inte ersättas av bolaget. Däremot anser Mark- och miljööverdomstolen att Kammarkollegiet ska ersättas för de utlägg som hänför sig till Jönköpings Fiskeribiologi AB:s övriga arbete med att bemöta bolagets överklagande och kostnader i samband med huvudförhandlingen. Kammarkollegiet ska också ersättas för sina kostnader för hyrbil och hotell.

Sammanfattningsvis ska bolaget ersätta Kammarkollegiet för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen med 96 798 kr, varav 24 000 kr avser ersättning för ombudets arbete och tidspillan, 61 710 kr avser ersättning för utlägg till Jönköpings Fiskeribiologi AB och 11 088 kr avser utlägg för hyrbil och hotell.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, som av mark- och miljödomstolen förordnades som sakkunnig enligt 22 kap. 12 § miljöbalken, ska tillerkännas ersättning av allmänna medel för sina kostnader i Mark- och miljööverdomstolen med belopp som framgår av domslutet. Bolaget ska ersätta staten för denna kostnad.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 2015-07-24

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg, Gösta Ihrfelt, referent, och Ingrid Åhman samt tekniska rådet Dag Ygland.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-09-25
meddelad i
Östersund

Mål nr M 2640-12

SÖKANDE

Fortum Generation AB, 556006-8230
115 77 Stockholm

Ombud: X

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt 11 kap 9 § miljöbalken avseende Edeforsens kraftverk, uppförande av ny kraftstationsbyggnad samt dammsäkerhetshöjande åtgärder och ändrade vattenhushållningsbestämmelser m.m.

Avrinningsområde: 48 (Ljusnan)
Koordinater (SWEREF99 TM): N 6848880 / E 561730

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår Fortum Generation AB:s ansökan.
2. Mark- och miljödomstolen avvisar Bollnäs kommuns yrkande om ersättning för rättegångskostnader.
3. Fortum Generation AB ska ersätta Kammarkollegiet, Havs- och Vattenmyndigheten, Länsstyrelsen Västernorrland (Miljöutredningar och fiske), Länsstyrelsen Gävleborg och Ljusdals kommun för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen enligt följande:
  - a) Kammarkollegiet med 170 743 kr,
  - b) Havs- och Vattenmyndigheten med 76 800 kr,
  - c) Länsstyrelsen Västernorrland, Miljöutredningar och fiske, med 115 104 kr,
  - d) Länsstyrelsen Gävleborg med 84 000 kr och
  - e) Ljusdals kommun med 40 200 krjämte ränta på beloppen enligt 6 § räntelagen från denna dag tills betalning sker.

Dok.Id 206936

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-09-25
meddelad i
Östersund

Mål nr M 2640-12

SÖKANDE

Fortum Generation AB, 556006-8230
115 77 Stockholm

Ombud: C-J R

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt 11 kap 9 § miljöbalken avseende Edeforsens kraftverk, uppförande av ny kraftstationsbyggnad samt dammsäkerhetshöjande åtgärder och ändrade vattenhushållningsbestämmelser m.m.

Avrinningsområde: 48 (Ljusnan)
Koordinater (SWEREF99 TM): N 6848880 / E 561730

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen avslår Fortum Generation AB:s ansökan.
2. Mark- och miljödomstolen avvisar Bollnäs kommuns yrkande om ersättning för rättegångskostnader.
3. Fortum Generation AB ska ersätta Kammarkollegiet, Havs- och Vattenmyndigheten, Länsstyrelsen Västernorrland (Miljöutredningar och fiske), Länsstyrelsen Gävleborg och Ljusdals kommun för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen enligt följande:
  - a) Kammarkollegiet med 170 743 kr,
  - b) Havs- och Vattenmyndigheten med 76 800 kr,
  - c) Länsstyrelsen Västernorrland, Miljöutredningar och fiske, med 115 104 kr,
  - d) Länsstyrelsen Gävleborg med 84 000 kr och
  - e) Ljusdals kommun med 40 200 kr

jämte ränta på beloppen enligt 6 § räntelagen från denna dag tills betalning sker.

Dok.Id 206936

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708 831 28 Östersund	Storgatan 6	063-15 06 00 E-post: mmd.ostersund@dom.se www.ostersundstingsratt.domstol.se	063-15 06 88	måndag – fredag 08:00-16:00

4. Mark- och miljödomstolen fastställer prövningsavgiften slutligt till 400 000 kr.
  5. Mark- och miljödomstolen konstaterar att miljökonsekvensbeskrivningen i målet uppfyller kraven enligt 6 kap miljöbalken.
-

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ANSÖKAN	4
YTTRANDE FRÅN DOMSTOLENS FISKESAKKUNNIGE.....	20
ÖVRIGA INKOMNA YTTRANDEN.....	21
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	21
Naturvårdsverket	21
Kammarkollegiet	22
Havs- och vattenmyndigheten	25
Länsstyrelsen Gävleborg	26
Ljusdals kommun, Myndighetsnämnden	31
Bollnäs kommun.....	32
Älvräddarnas Samorganisation.....	36
Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (Sportfiskarna)	37
Ljusdals fiskevårdsområdesförening (FVOF)	39
SÖKANDENS BEMÖTANDE.....	39
Sökandens yttrande och bemötande	40
Länsstyrelsen Västernorrland (ab 14, ab 56).....	45
Naturvårdsverket (ab 20).....	45
Bollnäs kommun (ab 21, ab 37, ab 52).....	46
Länsstyrelsen Gävleborg (ab 23, ab 61)	48
Älvräddarna (ab 26).....	49
Ljusdals FVOF (ab 27).....	49
Ljusdals kommun (ab 28, ab 36)	49
Sportfiskarna (ab 29, ab 35, ab 55)	49
Kammarkollegiet (ab 31, ab 47, ab 50)	49
Havs - och vattenmyndigheten (ab 32, ab 54).....	51
Komplettering av uppgifter om miljöpåverkan	52
Komplettering och bemötande efter huvudförhandlingen 11-11 april 2014.....	55
DOMSKÄL	69
HUR MAN ÖVERKLAGAR.....	73

ANSÖKAN

Fortum Generation AB nedan (Sökanden) har framfört bl.a. följande.

Yrkande

Sökanden, som är ägare av Edeforsens kraftverk och till kraftverket hörande utskovsdamm och anläggningsdelar, yrkar tillstånd att utföra utrivning av befintlig kraftstation och ersätta denna med en ny, förenat med ändrade vattenhushållningsbestämmelser, samt att utföra dammsäkerhetshöjande åtgärder m.m. i huvudsaklig överensstämmelse med till ansökan bifogad teknisk beskrivning, KFS Anläggningskonstruktörer AB 2012-09-01 och beskrivningar i övrigt i ansökan samt att för ändamålet utföra nedan redovisade åtgärder.

A Kraftstation

1. Befintlig kraftstation rivs ut och ersätts med en ny på samma plats som den befintliga med en installerad Kaplan turbin med en nominell slukförmåga om som mest 110 m³/s.
2. Personal- och kontrollrum möjligtvis i separat byggnad intill nya kraftstationsbyggnaden.

B Tilloppskanal och sidoöverfallsdamm

3. Breddning och fördjupning av tilloppskanal och utökning av arean till ca 220 m².
4. Sidoöverfallsdamm längs med tilloppskanalens högra sida, mellan Getholmen och kraftstationen repareras.

C Drivvattenutskov

5. Ett nytt drivvattenutskov med en fri bredd av ca 9 m anläggs till höger om stationsbyggnaden med en avbördningskapacitet motsvarande drivvattenföringen, som mest 110 m³/s vid DG, +117,45 m.

D Utloppskanal

6. Befintlig utloppskanal justeras så att den från sugrörets mynning blir svängd mot Ljusnans huvudfåra (forsen) och med en area om ca 60 m².
7. Befintlig dammvall mellan befintlig utloppskanal och forsen tas bort och lämnar plats för ovan nämnda drivvattenutskov (C 5).
8. Vänstra slänten på utloppskanalen erosionsskyddas.

E Regleringsdamm

9. Befintlig regleringsdamm över forsen rivs ut och ersätts med en ny strax nedströms den idag befintliga.
10. Den nya regleringsdammen utformas med en överfallsdel på vänster sida och en utskovsdel på höger sida utformad för fri passage för fisk. Överfallsdelen blir ca 20 m bred och med krönhöjden på nivån +116,6 m. Utskovsdelen blir ca 40 m bred, utrustad med två automatiskt manöverbara klaffluckor med en sammanlagd fri bredd av ca 35 m och en tröskelnivå på +115,70 m.
11. Ledmuren nedströms regleringsdammens högra sida rivs ut för att minska negativ påverkan på vattenströmmar och vattenförhållanden nedströms regleringsdammen. Detta leder till en bredare vattenspegel vid alla vattenföringar.

F Biotopåtgärder nedströms regleringsdammen m.m.

12. Restaurering längs med och tvärs över forsen efter flottrensning genom utläggande av sten och block för återskapande av habitat för strömmande fisk och möjlighet för fiskvandring upp och ner förbi regleringsdammen samt anläggande av inlöp längs höger strand.

G Instrumentering

13. Instrumentering för övervakning av uppströmsvattenytan anläggs.

H Vattenhushållning

- 14 a) Rätt att avleda drivvatten till kraftstationen med som mest ca 110 m³/s.
b) Under perioden 10:e juni till 31:a augusti får dämning ske till +117,15 m för vattenföringar som underskrider den maximala totala avbördningskapaciteten vid denna dämningnivå för regleringsdammen och sidoutskovet bredvid.
c) Under övrig tid får dämning ske till +117,45 m för vattenföringar som underskrider den maximala totala avbördningskapaciteten vid denna dämningnivå för regleringsdammen och sidoutskovet bredvid kraftstationen.
d) Under perioden från vårfloden, dock senast 10:e juni till 15:e oktober gäller att:
  - vattenföringen i forssträckan till höger om Getholmen ska vara minst 100 m³/s.
  - om tillrinningen uppströms anläggningen är lägre än 100 m³/s leds hela tillrinningen till forssträckan till höger om Getholmen.
- e) Under perioden från 15:e oktober till 9:e juni gäller att:
  - vattenföringen i forssträckan till höger om Getholmen ska vara minst 20 m³/s.
  - om tillrinningen uppströms anläggningen är lägre än 20 m³/s leds hela tillrinningen till forssträckan till höger om Getholmen.
- f) Förändringar i vattenföringen i forssträckan till höger om Getholmen ska ske gradvis.

Yrkanden i andra hand**I Vattenhushållning**

- a) Rätt att avleda drivvatten till kraftstationen med som mest ca 110 m³/s.
- b) Under perioden 10:e juni till 31:a augusti får dämning ske till +117,15 m för vattenföringar som underskrider 140 m³/s.
- c) Under övrig tid får dämning ske till +117,45 m för vattenföringar som underskrider 180 m³/s.
- d) Under perioden från vårfloden, dock senast 10:e juni till 15:e oktober gäller att:
  - vattenföringen i forssträckan till höger om Getholmen ska vara minst 100 m³/s.
  - om tillrinningen uppströms anläggningen är lägre än 100 m³/s leds hela tillrinningen till forssträckan till höger om Getholmen.
- e) Under perioden från 15:e oktober till 9:e juni gäller att:
  - vattenföringen i forssträckan till höger om Getholmen ska vara minst 20 m³/s.
  - om tillrinningen uppströms anläggningen är lägre än 20 m³/s leds hela tillrinningen till forssträckan till höger om Getholmen.
- f) Förändringar i vattenföringen i forssträckan till höger om Getholmen ska ske gradvis.

Villkor

På vattenståndsskalan i inloppet till tillloppskanalen ska nivåerna +117,45 m och +117,15 m tydligt markeras. Sökanden ska kontrollera och svara för att skalan är nogga inpassad i det i målet tillämpade höjdsystemet.

Sökanden hemställer vidare;

1. att arbetstiden ska fastställas till tio år efter lagakraftvunnen dom,
2. att anspråk på grund av oföretsedd skada ska framställas senast inom tio år efter arbetstidens utgång,
3. att arbetena får påbörjas innan miljödomstolens dom vinner laga kraft
4. samt att tillståndet ska omfatta rätt att ta det nya kraftverket i drift så snart detta står klart för drifttagning.

Orientering

Edeforsens kraftverk och dammanläggningar ligger i Ljusnans huvudfåra ca 8 km sydost om tätorten Ljusdal i Ljusdals kommun, Gävleborgs län. Kraftverket tillkom under perioden 1918 -1919 i sitt ursprungliga utförande med en fallhöjd på 4 m och en utbyggnadsvattenföring på 20 m³/s och ersatte då en tidigare kvarnbyggnad. I

kraftstationen finns två Flygt-turbiner med en installerad effekt på totalt 0,8 MW.
Nuvarande energiproduktion uppgår till ca 3 GWh/år.

Tidigare tillstånd

Stockholms tingsrätt, Vattendomstolen, meddelade i dom den 1 december 1989 att Edeforsens kraftverk och till kraftverket hörande anläggningar skulle förklaras vara lagligen tillkomna med det utförande som då var, samt gav tillstånd att bygga om den del av tröskeldammen närmast Getholmen som ännu inte var renoverad. Vidare fastställdes vattenhushållningsbestämmelser, fiskeavgift och förordnande om strömfallsfastighet.

Denna ansökan

Sökanden har konstaterat att kraftverket och tillhörande dammar är utslitna och kräver omfattande upprustning för att kunna motsvara dagens krav på säkerhet och arbetsmiljö. Regleringsdammen är särskilt svår att manövrera vintertid vilket förstärker upprustningsbehovet.

Planerade åtgärder syftar till att förnya, förbättra och effektivisera verksamheten vid Edeforsens kraftverk och dammar såvitt avser produktion, dammsäkerhet, arbetsmiljö och väsentligt förbättrade miljöförhållanden i övrigt. Sistnämnda väsentligen vad avser landskapsbild och möjlighet för reproduktion av strömlevande fisk samt fri upp- och nedvandring av fisk.

Ansökan omfattar utrivning av befintlig kraftstation vilken ersätts med en ny. Den nya kraftstationen, som utrustas med en kaplanturbin dimensionerad för en nominell slukkapacitet på som mest 110 m³/s, kommer att ha en installerad effekt på 4 MW. Den genomsnittliga årliga energiproduktionen har beräknats till 23 GWh.

Ändrade vattenhushållningsbestämmelser såvitt väsentligen avser dels rätt att utöka maximal vattenavledning till kraftverket från 20 till som mest 110 m³/s, dels bestämmelser om min-flöden i forssträckan nedströms regleringsdammen till höger om Getholmen.

De ändrade vattenhushållningsbestämmelserna syftar till att så långt det är möjligt återskapa naturliga säsongsvariationer i vattenföringen, med högre vattenföring sommartid och lägre vattenföring vintertid, i forssträckan till höger om Getholmen utan att menligt förändra dämningförutsättningarna uppströms Getholmen respektive nedströms kraftverket i förhållande till vad som gäller före ombyggnad.

Den nya ombyggda regleringsdammen har tillsammans med sidoutskovet i kanalen en större avbördningskapacitet än den befintliga regleringsdammen. Därigenom kan föreskrivna gränser för dämningen innehållas vid en större variation i vattenföringen och överdämningen inträffar först vid högre vattenföringar jämfört med den befintliga anläggningen. Vid samma vattenföring blir överdämningen mindre efter ombyggnad.

Höjdsystem

I ansökan angivna höjder refererar till rikets höjdsystem RH 00. Som huvudfix förslås fixpunkt A 794 med höjden +119,697. Fixpunkten ligger på vänster sida om tilloppskanalen i anslutning till intaget.

Rådighet

Fastigheter som berörs av ansökta åtgärder är dels strömfallsfastigheten X (kraftstation och överfallsdamm), som ägs av Sökanden, dels Järvsö Ede 6:2 (högra landfästet av regleringsdammen), som ägs av Sökanden, samt X (vänstra landfästet av regleringsdammen och övre delen av överfallsdammen), som ägs av Järvsö Sockens Skifteslag.

Beträffande X kommer inte ytterligare markutrymme att tas i anspråk varför rådigheten grundar sig på bestämmelsen i 28 kap. 11 § miljöbalken, dvs. rätt att nyttja annans mark för att fullgöra skyldighet att underhålla en vattenanläggning. Enär fastigheten kommer att förbli oskadd efter utförda arbeten och inte heller förorsaka olägenhet i fråga om intrång så ska särskild ersättning inte utgå. Skulle likväl fråga om ersättningsgill skada eller olägenhet uppkomma får denna hanteras inom ramen för prövning av oförutsedd skada.

Hydrologiska förhållanden

Högsta högvattenflöde (HHQ 100 år)	1700 m ³ /s
Högsta högvattenflöde (HHQ 50 år)	1520 m ³ /s
Medelvattenflöde (MQ)	170 m ³ /s
Medellågvattenflöde (MLQ)	55 m ³ /s
Lägsta lågvattenflöde (LLQ 50 år)	30 m ³ /s

Planförhållanden m.m.

Berört område omfattas av Ljusdals kommuns översiktsplan antagen den 22 februari 2010. De ansökta åtgärderna står inte i strid med planen. Inte heller står ansökta åtgärder i strid med strandskyddsbestämmelser som för Ljusnans del omfattar 200 meter från strandlinjen.

Skyddsbestämmelser i miljöbalken av betydelse för denna ansökan är 4 kap. 6 § miljöbalken som anger att vattenreglering m.m. för kraftändamål inte får utföras i bl.a. Ljusnan på sträckan mellan Laforsen och Arbråsjöarna. Vidare omfattas området av bestämmelserna om riksintresse för naturvård och friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken, varvid står att finna följande skyddsintresse; Bad, Cykling, Fritidsfiske, Kanoting, Kulturstudier, Utförsåkning på skidor, Forsfärder.

Sökanden vill göra gällande att ansökta åtgärder sammantaget inte förorsakar en miljöpåverkan som är mer än "obetydlig", vilket då medför att hinder för tillåtlighet enligt gällande bestämmelser inte föreligger. Sökanden vill därtill göra gällande att ansökta åtgärder resulterar i väsentligt bättre förhållanden för såväl den ekologiska vattenmiljön som för naturmiljön och landskapsbilden i övrigt. Inte heller medför åtgärderna ett förnärande av riksintresset för friluftslivet.

Tillåtlighet från allmän och enskild synpunkt enligt 11 kap. 6 § miljöbalken***Den ekonomiska tillåtligheten***

Beräknad anläggningskostnad uppgår till totalt 160 MSEK. De årliga kostnaderna för företaget har beräknats uppgå till;

• drift, administration m.m.	0,08 MSEK
• skötsel och underhåll	0,48 MSEK
• förnyelse/avskrivning	1,68 MSEK
• kapitalkostnad 4%	6,38 MSEK
• Totalt	8,58 MSEK

Kalkylen belastas inte med kostnader för skador och olägenheter då sådana inte bedöms uppkomma då däremot väsentliga miljöförbättrande effekter är att förvänta. Utslaget på en medelårsproduktion uppgående till 23 GWh är kostnaden 37 öre per kWh. Att då beakta är att till dammsäkerhetshöjande åtgärder ska hänföras 6 öre per kWh. Med hänsyn till vad som sålunda har beräknats så kan konstateras att de ansökta åtgärderna uppfyller kraven på ekonomisk tillåtlighet.

Tillåtlighetsbedömning från allmän synpunkt

Berört område omfattas av skyddsbestämmelser i miljöbalken. Den mest inskränkande bestämmelsen utgör 4 kap. 6 § miljöbalken som anger att vattenreglering m.m. för kraftändamål inte får utföras i bl.a. Ljusnan på sträckan mellan Laforsen och Arbråsjöarna. Förbudet gäller dock inte om den ansökta vattenverksamheten "förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan" (4 kap. 6 § 3 st.). Natura 2000-området uppströms regleringsdammen i älven kommer inte att påverkas alls av de ansökta åtgärderna.

I miljökonsekvensbeskrivningen har Sökanden redovisat och visat på att de planerade åtgärderna kommer att resultera i en ändrad vattenregim vid och nedströms den nya regleringsdammen. Ändrad vattenhastighet och utformning av dammkonstruktionen för fri upp- och nedpassage av vandringsfisk utgör en väsentlig förbättring jämfört med dagens förhållanden. Återställning av flottrensad älvbotten nedströms regleringsdammen skapar gynnsamma uppväxtområden och förutsättningar för fiskreproduktion.

Den utökade vattenavledningen till det nya kraftverket kommer inte heller att påverka landskapsbilden negativt då vattenspegeln i älven kommer att få utökad

bredd och utseende jämfört med idag. Biotopåtgärderna kommer att medföra en mer synbar strömmande fors. Sistnämnda förhållanden är endast en positiv förändring. Det ska här förtydligas att förhållandena uppströms regleringsdammen ävensom nedströms utloppet från kraftstationen inte alls kommer att påverkas av nu ansökta åtgärder. Dessa leder endast till förändrad och förbättrad fördelning av vattentillrinningen mellan intagskanalen och forsens som på detta sätt leder till ett återskapande av mer naturliga säsongsvariationer.

Sökanden redovisar några valda avsnitt från Ljusdals kommuns översiktsplan där följande uttalanden kan uppmärksammas (Sökandens fetmarkeringar);

Det finns ett stort behov av restaureringsåtgärder och fiskevårdande åtgärder i påverkade vattendrag. Åtgärderna handlar om omprövning av vattendomar; återställande av flottningsrensade vattendrag, eliminering av vandringshinder m.m.

Kommunen ska medverka till ökat nyttjande av förnybar energi. Vattenkraft är en förnybar energikälla som inte förorsakar några nämnvärda utsläpp. Den lokala påverkan på vattendraget efter en kraftverksutbyggnad är däremot stor. Eftersom outbyggda forsar i Ljusnan och Voxnan är skyddade mot utbyggnad kommer framtida utbyggnader i kommunen främst att avse effektivisering av befintliga kraftverk.

Källa: Ljusdals kommun, Översiktsplan, Antagen av kommunfullmäktige 2010-02-22 §41, Lagakraftvunnen 2010-09-20, s. 48 och 53.

De ansökta åtgärderna tillgodoser vad som redovisats som väsentligt och önskvärt i översiktplanen. Väsentligt förbättrade miljöförhållanden utan samtidigt negativa konsekvenser av någon betydelse, samtidigt som effektivisering av befintlig vattenkraftutbyggnad resulterar i en utökad förnybar CO₂-fri elproduktion.

Sökanden menar att vad som här redovisats och vad som framgår av miljökonsekvensbeskrivningen och de samråd som redovisas i denna ansökan väl stödjer uppfattningen att de ansökta åtgärderna är tillåtliga sett ur ett allmänt perspektiv även med beaktande av de skyddsbestämmelser enligt miljöbalken som gäller för aktuellt område.

Avgiftsfrågor

Avgift enligt förordning (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken ska enligt 3 kap. 2 och 4 § § fastställas till 400 000 kronor.

Bygdeavgifter ska beräknas på basis av den i nya kraftstationen installerade generatoreffekten 3 498 kW (märkeffekt), medelvattenflöde 170 m³/s och en utbyggnadsvattenföring uppgående till nominellt 110 m³/s. Antalet avgiftsenheter uppgår till 350, vilket understiger lägsta tröskelnivån på 500 avgiftsenheter, varför bygdeavgift inte ska utgå.

I 1989 års dom föreskrevs om en engångsavgift å 30 000 kronor enligt 10 kap. 5 § vattenlagen att användas för fiskefrämjande åtgärder i berörd del av Ljusnan. Avgift för främjandet av fisket inom landet enligt 10 kap. 6 § vattenlagen har inte fastställts. Mot bakgrund av att ansökta åtgärder endast har positiva effekter för fisket så saknas anledning att beräkna och föreskriva särskild årlig fiskeavgift enligt 6 kap. 6 §, lag (1998:812) om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Inte heller föreligger omständigheter som föranleder att fastställa fiskeavgift enligt 6 kap. 5 § samma lag. Skulle likväl det anses att årlig allmän fiskeavgift ska utgå så ska till grund härför ligga 350 avgiftsenheter i klass 1.

Skyldigheter enligt 11 kap. 8 § miljöbalken

De ansökta åtgärderna föranleder inga ytterligare villkor än vad som redan redovisats i ansökan i fråga om miljöförbättrande och fiskefrämjande åtgärder.

De befintliga dammanläggningarnas utförande

Dammanläggningarna består i huvudsak av följande delar från vänster till höger i strömriktningen;

- tilloppskanal med sidoöverfallsdamm,
- kraftstation,
- utloppskanal,
- fiskväg på vänster sida om och intill regleringsdammen (höger sida om den lilla ön Getholmen),
- regleringsdamm ca 35 m lång över Edeforsen, en s.k. kallad "fällbocksdamm" som är en ovanlig konstruktion,

- ledmur på höger sida om regleringsdammen, som sträcker sig ca 80 m nedströms och längs med älvfåran,
- stenfyllnadsdamm mellan ledmuren och stranden, ca 20 m lång.

De planerade ändringarna av kraftverk och dammanläggningar

Planerade och ansökta åtgärder framgår dels av yrkandena ovan, dels av den tekniska beskrivningen.

Arbetsbeskrivning

Arbetena kommer att planeras på så sätt att alla uppkommande flöden ska kunna hanteras utan avvikelser från gällande villkor ifråga om dämning. Vidare kommer åtgärder och planering vidtas så att arbetsperioder då avbördningskapaciteten är begränsad utförs under tiden oktober - april då flödena normalt är lägre än 200 m³/s. Genomförandet av projektet kommer att delas upp i två etapper, etapp ett, ca 18 månader och etapp två, ca 10 månader. Etapperna omfattar i korthet följande moment:

Etapp ett; fångdammar anläggs uppströms kraftstation och nedströms utloppskanalen, intagskanalen torrlägg och kraftstation rivs, ny kraftstation och utskov uppförs, intagskanalen breddas och fördjupas, överfallsdammen mellan intagskanalen och älvfåran renoveras, fångdammar borttas, kraftverk och utskov tas i drift.

Etapp två; skogsbilväg till regleringsdammens högra landfäste förstärks, fångdammar anläggs uppströms och nedströms regleringsdammen, arbetsområdet torrlägg, stenfyllnadsdammen och del av ledmuren ävensom höger och vänster tornkran rivs, befintlig fiskväg rivs, ny överfallsdamm anläggs, gamla regleringsdammen (fällbocksdammen) rivs, nedströms fångdamm tas bort, biotopåtgärder i älven utförs, uppströms fångdamm tas bort, den nya regleringsdammen tas i drift.

Alternativa åtgärder

0-alternativet utgår från att inga åtgärder utförs och att således de nu befintliga anläggningarna kommer att förbli oförändrade. Detta alternativ förkastas redan på

den grunden att den tekniska statusen är så dålig att såväl arbetsmiljömässiga förhållanden som externa miljöaspekter kan hotas om åtgärder inte vidtas.

Alternativ 2 "Renovering av befintlig anläggning". Åtgärder kommer att erfordras i näst intill samma omfattning som det ansökta alternativet. Detta för att uppnå såväl godtagbar teknisk status som arbetsmiljömässigt acceptabla förhållanden. Även om alternativet i och för sig fortfarande är ekonomiskt möjligt så framstår det som ekonomiskt och miljömässigt oacceptabelt. Detta då nedlagda kostnader "bara" resulterar i en uppgradering av anläggningarna utan att uppnå vare sig ökad förnyelsebar CO₂-fri produktion och inte heller övriga miljöförbättringar som blir resultatet av det ansökta alternativet.

Sammantaget bedömer Sökanden att det nu ansökta alternativet är det enda som bäst tillgodoser såväl ekonomiska, miljömässiga som samhällliga intressen.

Miljökonsekvenser

Miljökonsekvenserna är närmare beskrivna i upprättad miljökonsekvensbeskrivning, som sammanfattningsvis redovisas nedan.

Allmänt om berört område och Natura 2000

Området kring Edeforsen besitter höga miljövärden och har ett starkt skydd enligt miljöbalken. Området är utpekad som riksintresse för naturvård och friluftsliv enligt 3 kap. 6 § miljöbalken. Berört arbetsområde är beläget på älvsträckan mellan Laforsen och Arbråsjöarna som är skyddad mot vattenkraftutbyggnad m.m. enligt bestämmelserna i 4 kap. 6 § miljöbalken. Undantaget från skyddsbestämmelsen är åtgärder som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan. Strax uppströms kraftverket ligger ett Natura 2000-område benämnt Mellanljusnan-Korskrogen-Edeforsen. Det bärande skyddsintresset är att bevara Mellanljusnan som en outbyggd vattendragssträcka med höga naturvärden. Störst negativ påverkan på skyddsområdet är den förändrade flödesdynamiken med höga flöden vintertid. Som önskade åtgärder enligt länsstyrelsen är att anpassa vattensystemets flöden till

naturliga förhållanden och skapa naturliga fiskvandring svägar förenat med biotopförbättrande åtgärder.

Sökanden har funnit anledning att göra den bedömningen att undantaget från utbyggnadsförbudet på ett övertygande sätt kan åberopas. Detta då ansökta åtgärder inte leder till annan påverkan än sådan som är uteslutande positiv för miljön, såväl vad avser landskapsbild, som vad avser fiskens fria upp och nedvandring i älven där tidigare regleringsdammen utgjort hinder som att återskapa mer naturliga flödesförhållanden i älven. Dessutom stämmer nu ansökta åtgärder väl överens med Ljusdals kommuns redovisade förhållningssätt i översiktsplanen, det vill säga att utnyttja möjligheter att effektivisera befintliga kraftverk inom den skyddade älvsträckan.

Naturmiljön

Området kring Edeforsen är kraftigt påverkat av mänskliga aktiviteter i form av bl.a. industriella anläggningar i form av vattenkraftverk och kraftledningar. Av genomförd inventering kan särskilt lyftas fram förekomst av grova löv- och barrträd utgörande livsmiljöer för fåglar och insekter. I övrigt saknas särskilt utpekade förhållanden som föranleder särskilda hänsynstaganden. Även ävjepilörten hör till skyddsvärd art. Sökanden kommer att i möjligaste mån undvika att ta bort sådana träd som nämnts ovan. Inte heller kommer åtgärder att vidtas som kan påverka ävjepilörten negativt. Biotopåtgärder i forssträckan nedströms regleringsdammen (återställning efter flottningsrensning) kommer att resultera i förhöjda naturvärden.

Vattenmiljön och vattenkvalitén

Edeforsen ligger i Mellanljusnan. Ljusnan är reglerad genom flera stora regleringsmagasin. Tillrinningen vid Edeforsen bestäms av regleringen uppströms vid Laforsen. Vattenförekomsten vid Edeforsen har beteckningen SE 684930-151908. Vattenförekomsten är klassad som dålig ekologisk status. Kvalitetsnormen god ekologisk status är fastställd att uppnås till 2021. I åtgärdsprogram saknas uppgifter om särskilda åtgärder för att uppnå fastställt mål. Genom ansökta ändringar av vattenregimen kommer naturliga säsongsvariationer i vattenföringen att återskapas.

Biotopåtgärderna kommer att leda till ökade uppväxtmiljöer och lekogränder för lax och öring. Sammantaget bidrar ansökta åtgärder till att uppnå god ekologisk status och vart fall en mycket förbättrad ekologisk status.

Fisk och vattenlevande djur

Utredning om habitat för lax, öring och harr visar på att vattenhastigheten i älven är för stor. Vidare att den berörda strömsträckan är negativt påverkad av flottningsrensning. Vidare att den befintliga regleringsdammen utgör ett vandringshinder. Inte heller den befintliga fiskvägen - en laxtrappa huggen i sten - bedömdes som ändamålsenlig. Under 2010 utfördes ett elfiske uppströms och nedströms Edeforsen. Två arter fångades; stensimpa och lake. Ingen lax, öring eller harr fångades. Uppgifter finns om ett 20-tal fisksorter i anslutning till Edeforsen. Även utsättning av Mellanljusnanöring görs i området kring Edeforsen. Uppgifter om förekomst av andra vattenlevande djur saknas. Sökanden förväntar sig att ovan beskrivna förhållande väsentligen kommer att förbättras efter att ansökta åtgärder har genomförts.

Kulturmiljö och landskapsbild

Sökanden har låtit utföra en inventering av kulturlämningar. Rapporten beskriver Edeforsens nyttjande av vattenkraften historiskt och de där tidigare existerade kvarnar och ett ullspinneri. Tre kulturlämningar omnämns av vilka framhålls en kramlad stenarm på älvens vänstra sida som kommer att renoveras och underhållas. Även ett fundament till linbana renoveras och förses med information om dess historia. Även en kulturhistorisk utredning om det befintliga kraftverket har gjorts. Sammanfattningsvis redovisas slutsatsen att kraftverket saknar väsentligt kulturhistoriskt värde då maskineri m.m. har förnyats och all högspänningsutrustning rivits ut.

Den nya regleringsdammen kommer att utgöra ett mindre dominerande inslag och då framförallt sommartid då klaffluckorna är nedfällda på älvbotten.

Vattenspeglarna i forsen kommer att öka i omfattning. De båda befintliga

lyftkranarna på ömse sidor om nuvarande regleringsdamm kommer att tas bort vilket kommer att förbättra synintrycket.

Upplag och restprodukter

Den utökade tilloppskanalen och schakten för den nya kraftstationen kommer att uppgå till totalt ca 145 000 m³. Massorna som väsentligen utgörs av naturgrus kommer att återanvändas som fyllningsmassor och landskapsvård. Grövre fraktioner av sten och block kommer att användas för biotopåtgärder i forsen.

Eventuellt ytterligare överskott kommer att avyttras eller borttransporteras på ett sätt som överensstämmer med gällande miljölagstiftning. Samma hantering gäller restprodukter som är att bedöma som avfall och som uppkommer i samband med arbetenas utförande.

Naturresurser

Utöver sådana massor som kommer att återanvändas så bedöms att ytterligare resurser i form av betong kommer att kräva motsvarande ca 5 000 m³.

Framkomlighet, rekreation och friluftsliv m.m.

Som nämnts ovan utgör berört område riksintresse för det rörliga friluftslivet. Detta intresse ska särskilt beaktas vid tillåtlighetsprövning av exploateringsföretag. Utöver fiske så är området populärt för forspaddling. Under tiden för arbetenas genomförande så kommer det berörda området att inte vara tillgängligt för det rörliga friluftslivet i den utsträckning som råder idag. Efter att ansökta åtgärder har genomförts så kommer dock förhållandena sammantaget att vara förbättrade.

Buller och vibrationer m.m.

Buller framkallas främst av arbetsmaskiner. Närmast befintliga bostadshus är beläget ca 200 - 250 meter från arbetsområdet. Störningar från buller och vibrationer bedöms inte uppkomma. Riktvärden för ljudnivåer från arbetsplatsen som redovisas i Naturvårdsverkets allmänna råd 2004:15 kommer att efterlevas.

Efter arbetenas genomförande kommer den fortsatta verksamheten inte att medföra några sådana störningar alls.

Hänsynsreglerna, 2 kap. miljöbalken

Sökanden, som ansvarar för projektets genomförande, är certifierad enligt ISO 14001, kommer att eftersträva ett miljöhänsynstagande för att begränsa utsläpp till luft eller andra emissioner.

2 kap. 2 § (kunskapskravet)

Sökanden har god kännedom och kunskap om de förhållanden som är av betydelse för människors hälsa och miljön avseende planerade åtgärder och dess inverkan på vattenkvalitén, vattenmiljön, övrig miljö och störningar. Vidare kommer Sökanden att noga förvissa sig om att den entreprenör som kommer att handlas upp för att genomföra de planerade åtgärderna, äger motsvarande kunskap som krävs.

2 kap. 3 § (skyddsåtgärder)

Arbetena kommer att utföras på ett sätt som beaktar möjligheten att bemästra rådande flödessituationer. Vidare kommer åtgärder att vidtas för att begränsa risken för ogynnsam grumling. Arbetena kommer att utföras på sådant sätt att restprodukter samlas upp och transporteras på lämpligt sätt och till lämplig plats med beaktande av restprodukternas art. Hanteringen kommer att ske i enlighet med gällande regelverk och efter erforderliga samråd med kommunen (tillsynsmyndighet ifråga om miljöfarlig verksamhet). Arbeten som berör annan fastighetsägare kommer att ske i samråd med dessa. Uppställningsplatser, upplag och användandet av maskiner etc. kommer att planeras på ett sätt som inte leder till skada på miljön eller för människor.

2 kap. 4 § (val av plats)

Valet av plats är givet av nuvarande anläggningars läge.

2 kap. 5 och 6 §§ (hushållning och produktval)

Planerade åtgärder kommer att ske med hänsyn taget till att minsta möjliga användandet av kemiska produkter samt i de fall sådana erfordras ska sådana produkter användas som utgör minsta risk för människors hälsa eller för miljön. Schakt- och rensningsmassor kommer att i möjligaste mån återanvändas.

Sakägare och berörda***Sakägare***

Järvsö sockens skifteslag, Säljesta S 10, Getholmen

Berörda (företrädare för fiskevården, men inte sakägare i formell mening) Järvsö

Fiskevårdsområdesförening, Kramsta Smedsvägen 17 A, 820 40 Järvsö.

Ljusdals Fiskevårdsområdesförening, Lyckebergsvägen 3, 827 40 Tallåsen.

Andra än vad som redovisats ovan bedömer Sökanden inte beröras på sådant sätt att de är att betrakta som sakägare eller "berörda" på ett sätt som förtjänar att noteras.

Samråd***Samråd enligt 6 kap, miljöbalken***

Samråd med länsstyrelsen i Gävleborgs län hölls den 23 november 2011.

Länsstyrelsen bedömde och beslutade den 27 februari 2012 att ansöka åtgärder medför betydande miljöpåverkan.

Samrådsredogörelse

1. Samråd hölls den 23 november 2011 med länsstyrelsen Gävleborg och Ljusdals kommun.
2. Annonsering i Ljusdalsposten gjordes den 23 november 2011 med inbjudan till samrådsmöte den 5 december 2011 i Säljesta bygdegård i Järvsö.
3. Samrådsmöte den 5 december 2011 i Säljesta bygdegård med sakägare och andra berörda.

4. Samrådshandlingar skickades den 8 december 2011 till Kammarkollegiet, Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Svenska Kraftnät.
5. På särskild begäran hölls samrådsmöte den 22 december 2011 med Bollnäs kommun.
6. Innan den formella samrådsprocessen hölls ett antal diskussionsmöten rörande de planerade åtgärderna med bl.a. Järvsö fiskevårdsförening, Sportfiskarna och Älvräddarna.

Mest negativ inställning till projektet företräds av Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund som anser att projektet inte är förenligt med skyddsbestämmelsen i 4 kap. 6 § miljöbalken. Övriga som yttrat sig har inte redovisat tydliga ställningstaganden vare sig för eller emot projektet.

YTTRANDE FRÅN DOMSTOLENS FISKESAKKUNNIGE

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, enheten för miljöutredningar och fiske, har efter förordnande av mark- och miljödomstolen enligt 22 kap. 12 § miljöbalken, uttalat sig i målet med anledning av de sökta åtgärderna och deras påverkan på det allmänna fisket och framfört bl.a. följande.

Utifrån ansökningshandlingarna och syn på platsen bedöms att såväl temporära som bestående skador på allmänt fiskeintresse kommer att uppstå. Ansökan omfattar en ökning av drivvattenföringen med mer än 5 ggr jämfört med nuvarande tillstånd. Denna omfördelning av älvens vattenföring innebär bland annat ett permanent produktionsbortfall i den ursprungliga älvfåran. Ansökt företag kommer under arbetstiden att orsaka upprepade uppkomster av grumling i samband med anläggande och borttagande av totalt fyra fångdammar. Torrläggning kommer ske av såväl älvfåra och intagskanal inklusive utloppskanal under tio respektive arton månader.

Den ansökta verksamheten kommer sammantaget att förorsaka mer än endast obetydlig påverkan på det allmänna fiskeintresset i form av skyddsvärda fiskbestånd och den akvatiska miljön och kan följaktligen inte tillåtas enligt 4 kap. 6 § miljöbalken.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, enheten för miljöutredningar och fiske, yrkar ersättning för framtagande av sakkunnigutlåtande, medverkan vid huvudförhandlingen m.m. med 115 104 kr.

ÖVRIGA INKOMNA YTTRANDEN

Remissmyndigheterna och andra sakägare har framfört bl.a. följande.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har avstått från att yttra sig i målet. **Statens maritima museer** har inget att anföra ur kulturmiljösynpunkt mot innehållet i ansökan.

Naturvårdsverket stöder de slutsatser som framförts av domstolens fiskesakkunnige och anser att det är uppenbart att ansökta åtgärder strider mot 4 kap. 6 § miljöbalken och att ansökan därför bör avslås.

Grunderna för Naturvårdsverkets ställningstagande

Naturvårdsverket delar Kammarkollegiets ståndpunkt att ansökan omfattar dels utrivning alternativt ändring av den befintliga anläggningen, dels tillstånd till ny verksamhet i form av hela vattenavledningen till kraftverket. Här bör noteras förarbetena i miljöbalkspropositionen (1997/98:45), del 2, s. 41 där det förutses att undantag från förbudet i huvudsak är avsedda att omfatta smärre åtgärder som hänför sig till en redan företagen utbyggnad. Det anges vidare att det torde vara utomordentligt få helt nya projekt som har endast obetydlig miljöpåverkan. Propositionen ger en tydlig vägledning för hur strikt bedömningen ska göras.

I det fall mark- och miljödomstolen delar uppfattningen att prövningen ska utgå ifrån ett nolläge där befintlig anläggning är utriven och där hela vattenavledningen ska prövas mot miljöbalkens bestämmelser anser Naturvårdsverket att det framstår som uppenbart att ansökan strider mot utbyggnadsförbudet i 4 kap. 6 § andra stycket miljöbalken. Utrymmet är mycket litet för att, med stöd av undantagsbestämmelsen i 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken, ge tillstånd till anläggningar och verksamheter för vattenkraft trots förbudet i andra stycket i nämnda paragraf.

Regeringsrätten utvecklade i mål RÅ 2004 ref. 14 detta resonemang, vilket har bekräftats i mål MÖD 2013:40 gällande Untra kraftverk. De olika former av åtgärder och påverkan som i den senare domen anförs som skäl till bedömningen att ansökan skulle leda till mer än obetydlig miljöpåverkan är delvis tillämpliga även i detta mål, i det fall prövningen skulle utgå ifrån den befintliga anläggningen som ett nolläge. Därutöver tillkommer andra former av påverkan.

Exempel på åtgärder som liknar situationen i målet vid Untra är vidgning och fördjupning av intagskanalen med åtföljande bortschaktning av ett strandparti och förändrad livsmiljö i den nya kanalen, anläggande och borttagande av fångdammar som kommer att ge upphov till grumling, som kan vara till skada för fiskbeståndet och det biologiska livet i övrigt. Det nya kraftverket med ny intags- och utloppskanal kommer även att varaktigt förändra natur- och kulturmiljön i kraftverksområdet.

Det väsentligt minskade flödet genom älvfåran kommer att ge en betydande visuell påverkan, detta i ett område av riksintresse för friluftsliv. Det förändrade flödesmönstret riskerar även att inverka negativt på bl.a. öringens reproduktion genom risk för minskade ytor för lek och/eller infrysning av rom. Man måste dessutom räkna med en ökad turbindödlighet vid ett väsentligt ökat flöde genom kraftverket och vid avsaknad av avledningsanordningar. Jämfört med dagens produktion kommer vattenavledningen till kraftverket att öka även de perioder då temperaturen är relativt gynnsam för fiskens benägenhet att vandra. Även torrläggning under byggnadstiden är en åtgärd med negativ miljöpåverkan som bör ingå i den samlade bedömningen av rekvisitet för undantag enligt 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken.

Sammanfattningsvis anser Naturvårdsverket att de åtgärder och den påverkan som har angivits ovan innebär att verksamheten inte kan anses tillåtlig enligt 4 kap. 6 § miljöbalken, varför ansökan bör avslås.

Kammarkollegiet bestrider att de ansökta åtgärderna och verksamheten är tillåtliga enligt miljöbalken och bestrider att tillstånd enligt miljöbalken meddelas.

Tillåtlighet enligt 4 kap. 6 § miljöbalken

Kammarkollegiet konstaterar att enligt Kung. majt. tillståndsbeslut från 1910 gällande överbyggnad av Ljusnan utgörande Kungsådra fick sådan inte ske med mindre än att fiskens fria vandring och behövt vatten för detta ändamål genomförs och tillförsäkras enligt fisketillsynens anvisningar. Sökanden anför nu att den enligt nämnda tillstånd uppförda fiskvägen inte är ändamålsenlig. Rättsordningen förutsätter att tillsynsmyndigheten enligt 26 kap. 1 § miljöbalken tillser att gällande tillstånd efterföljs. Utgångspunkten för prövningen, nollalternativet, är sålunda att förekommande fiskarter i Ljusnan uppströms och nedströms kraftverket ska tillförsäkras både upp- och nedvandring utan att komma till skada.

Kammarkollegiet önskar också i sammanhanget erinra om att det enligt 24 kap. 3 § p 2 miljöbalken föreligger rättslig grund för återkallelse om tillstånd inte har efterföljts. Eftersom nu aktuell ansökan omfattar utrivning av anläggningen (jfr 24 kap. 4 § miljöbalken) finns skäl att avvakta frågan om återkallelse av tillståndet tills domstolens slutliga avgörande i detta mål föreligger.

Kammarkollegiet konstaterar vidare att parterna i målet är överens att de sökta åtgärderna och verksamheten innebär vattenkraftsutbyggnad. Enligt 4 kap. 6 § andra stycket miljöbalken får vattenkraftverk samt vattenreglering för kraftändamål inte utföras i Ljusnan, sträckan mellan Hede och Svegsjön samt sträckan mellan Laforsen och Arbråsjöarna.

Enligt 2 kap. 1 § miljöbalken är det Sökanden som har den fulla bevisbördan för att kunna visa att de sökta åtgärderna och den utbyggda verksamheten i full drift innebär obetydlig miljöpåverkan för att undantagsregeln i 4 kap. 6 § tredje stycket ska kunna bli tillämplig.

Kammarkollegiet finner att bevisläget vad gäller frågan om obetydlig miljöpåverkan är sådan att enligt domstolens sakkunnigas yttrande samt Sökandens egen utredning kommer åtgärderna som behöver vidtas för att bygga en ny vattenanläggning och den planerade verksamheten innebära sådan påverkan på miljön att

sökanden inte förmått visa att prövning kan ske enligt 4 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken gällande rekvisitet obetydlig miljöpåverkan. Redan på grund av åtgärderna och dess sannolika konsekvenser, i första hand grumlande arbeten, framgår att dessa inte är tillåtliga enligt 4 kap. 6 § andra stycket miljöbalken. Det framgår av Regeringsrättens avgörande (RÅ 2004 ref. 14) att bevisnivån "sannolikheten för skador" räcker för att förbudet ska vara tillämpligt.

Kammarkollegiet delar domstolens sakkunnigas bedömning att den ansökta vattenavledningen och vattenhushållningen för kraftproduktion innebär bl.a. risk för och faktiska skador på fiskarter som ska vandra neråt i vattendraget. Eftersom detta är en uppenbar fråga för tillåtligheten är det inte möjligt att sätta sådana frågor på provotid.

Kompensationsåtgärder

Kammarkollegiet finner att orsakssambandet mellan den sökta verksamheten och den påverkan på miljön som kommer att uppkomma dels vid åtgärderna som sådana, dels vid den framtida driften, och de kompensationsåtgärder som Sökanden åtar sig inte är fullt ut klarlagda.

Utgångspunkten för prövningen ska vara att Sökanden följer det tillstånd som finns idag för verksamheten. Redan här kan konstateras av Sökandens egen utredning visar att så inte är fallet.

Frågan om att "kompensera" för verksamhetens miljöpåverkan är det sålunda inte möjligt för mark- och miljödomstolen att pröva i detta mål eftersom utgångspunkten är oklar.

Sökandens påstående att "vattenhastigheten i älven är för stor" (sidan 12) i ansökan ska ses i ljuset av förekommande vattenreglering uppströms och att den idag befintliga vattenkraftsstationens lokalisering i sig har en negativ påverkan på älvens funktion, sett i förhållandet till regleringen av älven. Kammarkollegiet finner att en utrivning av det uttjänta kraftverket och därmed en ökad breddning och fördjupning

av älven talar för fördelar för miljöförhållandena, särskilt för kultur och friluftslivet då landskapsbilden och tillgängligheten till området ökar väsentligt och de akvatiska förhållandena återställs.

Sammantaget bör mark- och miljödomstolen pröva målet i enlighet med vad som framförs av domstolens egna sakkunniga vilka uppger att även efter att alla åtgärder som Sökanden åtar sig, likväl att obetydlig miljöpåverkan helt enkelt inte kan konstateras.

Rättegångskostnader

Kammarkollegiet yrkar ersättning för rättegångskostnader med 170 743 kr.

Havs- och vattenmyndigheten yrkar att ansökan ska avslås.

Grunder för yrkandet

- Åtgärden medför inte endast en obetydlig miljöpåverkan och kan därför inte medges enligt 4 kap. 6 § miljöbalken.
- Ansökt verksamhet på ett betydande sätt påverkar Mellanljusnans Natura 2000-område och innebär försvårande av uppfyllande av gynnsam bevarandestatus för flera utpekade arter och habitat i Natura 2000-området.
- Det i området finns sådana skyddade arter, med beteckningen N i artskyddsförordningen, som kräver särskilt skydd och dispens enligt 4 § och 14 § artskyddsförordningen (2007:845).
- Den planerade utökade exploateringen och utbyggnadsgraden innebär att uppfyllandet av miljö kvalitetsnormerna försvåras vilket måste beaktas av domstolen vid prövningen enligt 5 kap. 3 § miljöbalken. Den ansökta verksamheten lever inte upp till ickeförsämringskravet.
- Återkallelse av tillståndet tillstyrks.
- Havs och vattenmyndigheten har åberopat Mark- och miljööverdomstolens avgörande i mål M 6229-12 den 5 juni 2013 (MÖD 2013:40).

Påverkan på vattenmiljön

- Mindre vatten i forsen leder till en kortare fors, sämre täckningsgrad av bottenyta, lekbottnar för fisk torrläggs, ingen ur naturvårdssynpunkt värdefull översvämning av strandzonerna sker.

- Fiskvandringensmöjligheterna upp- och nedströms förbi kraftverket försvåras. Fisken, såsom öringen och harren, följer normalt de största flödena, och kommer därmed oftare lockas in mot turbinerna om det nya kraftverket med markant högre utbyggnadsvattenföring tillåts (Jfr EKOM Edeforsen s 10, st 1). Fisk som fallit nedströms över dammen för lek- eller uppväxt nedströms lockas in mot det högre utloppsflödet från turbinerna och hittar ej åter upp till Natura 2000-området.
- I anslutning till lektider för harr och öring kommer flödena i och till forsen ändras relativt hastigt vilket försämrar vandringsmöjligheterna och gör de hydrauliska förhållandena osäkra med risk för dåliga vandrings- och kläckningsförhållanden. Harren kan vandra under hela året (Havs- och vattenmyndighetens rapport 2013:11).
- Tillgången till de nuvarande flödena i Edeforsen bedöms som mycket värdefull för att långsiktigt kunna återskapa goda vandringsmöjligheter upp- och nedströms förbi kraftverket, t.ex. mellan uppväxtområden i Orsjön och lek- och uppväxtområden i Mellanljusnans Natura 2000-område.
- De i den gamla domen villkorade åtgärderna för fisken ska ske oavsett om planerad utbyggnad tillåts eller inte. En bra fiskväg och biotopvård i forsen förutsätter inte en utbyggnad av vattenkraften på platsen.
- Flodpärlmusslan, skyddad enligt artskyddsförordningen, kräver en god öringproduktion och goda vandringsmöjligheter för öring för att bestånden ska kunna bevaras och utvecklas.

Rättegångskostnader

Havs- och vattenmyndigheten yrkar ersättning för rättegångskostnader med 76 800 kr.

Länsstyrelsen Gävleborg yrkar i första hand på att ansökan ska avslås och anser att frågan om tillåtlighet bör prövas separat. Länsstyrelsen anser att sökt verksamhet inte uppfyller undantagskriterierna i tredje stycket i 4 kap. 6 § miljöbalken och att den därför inte är tillåtlig.

Bedömning

Enligt länsstyrelsens bedömning finns det idag enligt gällande villkor följande krav som rör fiskvandring vid Edeforsens kraftverk:

- Det ska finnas en laxtrappa och ålyngelledare och dammägaren ansvarar för dess underhåll.

- Dammägaren ska utan ersättning avstå den vattenmängd som behövs för fiskets skydd och fiskens fria gång m.m. vid Edeforsen. Tidigare Lantbruksstyrelsen, idag länsstyrelsen, kan besluta om vilken vattenmängd som ska avstås/släppas i forsen. Dock högst den vattenmängd som runnit i Kungsådran innan damm/kraftverk byggdes vid Edeforsen.
- Tidigare Lantbruksstyrelsen, idag länsstyrelsen, har bemyndigande att besluta om de ytterligare åtgärder t.ex. fiskvägar och kontroll som kan anses erforderliga för fiskens gång. I det fall ansökan om nytt kraftverk m.m. vid Edeforsen avslås har länsstyrelsen för avsikt att via tillsynen och nämnda bemyndigande driva frågan om anläggande av idag mer ändamålsenliga fiskpassagelösningar vid Edeforsen. Det innebär krav på nya lösningar (inklusive biotopåtgärder om det erfordras för fiskens framkomst) för såväl uppströmsvandrande som nedströmsvandrande fiskarter i området. Det innefattar även krav på kontroll av att vidtagna åtgärder fungerar på ett ändamålsenligt sätt.

Utveckling av länsstyrelsens bedömning

För Edeforsen kraftverk finns enligt länsstyrelsens uppgift följande domar/tillstånd:

1920-07-17: Arbrå och Järvsö tingslags häradsrätt tillstånd jml. 10 § 1880 års förordning att anlägga och bibehålla en damm.

1910-10-28: Kungl. Maj:ts resolution: Föreskrift om ålyngelledare och laxtrappa. Skyldighet att utan ersättning avstå vatten för allmän farled, fiske och för annat ändamål, dock högst den vattenmängd som runnit i kungsådran före byggandet.

VA 17/89. Dom 1989-12-01. Lagligförklaring m.m. Grovgrindar. Pegel vid inloppet till tilloppskanalen.

Bestämmelser om fisket

10 kap 5 §. Engångsbelopp 30 000 kr till Fiskeriverket (dom 1989-12-01).

Föreskrift om laxtrappa och ålyngelledare vid dammfästet vid Getholmen enligt ritning av den 1 februari 1921 samt skyldighet att avstå vatten för allmänna intressen inklusive fiske (10-10-28, Kungl. Maj:ts resolution)

För Edeforsens kraftverk finns ett tillstånd/lagligförklaring från 1989-12-01, mål VA 17/89.1 domen lagligförklarades befintliga dammar och kraftverk. Tillstånd gavs också till ombyggnad av tröskeldammen närmast Getholmen samt till att ta bort fingrindar framför intaget till kraftstationen och ersätta dem med grovgrindar. I domen föreskrevs villkor om vattenhushållning, kontroll och fiskeavgift. Av domskälen framgår att villkor i Kungl. Maj:ts resolution den 28 oktober 1910 fortfarande var giltiga:

"Med hänsyn till de skyldigheter att utan ersättning avstå vatten för allmänna intressen som åvilar sökande enligt Kungl. Maj:ts resolution den 28 oktober 1910 saknas anledning att bestämma sådan ej ersättningsberättigad del som avses i 9 kap 14 och 15 § Vattenlagen. "

I Kungl. Maj:ts resolution angavs flera villkor varav de nedan angivna är av intresse när det gäller fiskväg/fiskpassage:

IV. a) att sökande skola vara skyldig att enligt af Landtbruksstyrelsen efter förslag af statens fiskeritjänsteman meddelade forskrifter utan dröjsmål vid eller i dammanläggningen dels vidtaga de åtgärder, däruti inbegripet anbringare af ålyngelledare och laxtrappor, som kunna finnas nödiga för befordrande af framkomsten till och förbi dammanläggningen af såväl ålyngel som lax, dels ock, där så prövas erforderligt, anbringa såväl tjänliga inrättningar för att hindra större fisk att framgå andra vägar än de därför af sedda fiskvägarna som ock lämpliga anordningar för att afhålla obehöriga personer från tillträde till de för fiskens fria gång gjorda inrättningar;

b) att, sedan dammanläggningen samt de för fiskens fria gångföreskrifna inrättningarna fullbordats, besiktning därå å tid som meddelas dammägaren, skall efter Kungl. Maj:ts befallningshavande förordnade på dammägarens bekostnad verkställas af två sakkunnige män, af hvilka den ene utses på förslag af Landtbruksstyrelsen, hvarefter besiktningens instrumentet af Kungl. Maj:ts befallningshavande med eget yttrande öfversändes till Landtbruksstyrelsen, som äger att i ärendet meddela beslut;

c) att dammägaren skall vara skyldig att såväl afvhjälpa de fel, som i anledning af nyss omförmälda besiktning kunna blifva af Landtbruksstyrelsen anmärkta, som ock, i händelse för befrämjande af fiskens gång ytterligare åtgärder ofvanför, vid eller nedanför dammen vid besiktningen eller framdeles skulle till följd af de utaf dammanläggningen förorsakade förhållandena anses erforderliga och skäligen böra af dammägaren vidtagas, ställa sig till efterrättelse de föreskrifter i sådant hänseende, som kunna varad af Landtbruksstyrelsen meddelande;

d) att dammägaren skall vara skyldig att underkasta sig den kontroll, som Landtbruksstyrelsen kan finna erforderligt för utrönande där af, att de för fiskens framkomst gjorda anläggningarna verka på lämpligt sätt;

f) att dammägaren skall dels utan ersättning af vattentillgången i älven af stå hvad som kan erfordras för fiskets skyddande enligt af Landtbruksstyrelsen gifna närmare bestämmelser, dock högts den vattenmängd, som tillsammans med det för allmän samfärdsel, för allmän flottled och för annat allmänt ändamål i anspråk tagna vattnet uppgår till den kvantitet, som före byggandet i Kungsådran framrunnit däri, dels ock bekosta och för framtida underhålla de anordningar, som till följd af de utaf dammanläggningen ändrade förhållanden kunna anses erforderliga och varda i den ordning härofvan under c) nämnts bestämda för tillgodoseendet af fisket;

Enligt uppgift i dom 1989-12-01 rörande tidigare tillstånd framgår att:

"Föreskrifter meddelades sedermera om laxtrappa och ålyngelledare vid dammens landfäste vid Getholmen i enlighet med en av statens fiskeriingenjör den 1 februari 1921 upprättad ritning. "

Med ledning av vad som anges i villkoren ovan och att föreskrifter om laxtrappa och ålyngelledare sedan har meddelats gör länsstyrelsen bedömningen med att *"Fiskens fria gång gjorda inrättningar "* avses idag laxtrappa och ålyngelledare. Om inte Lantbruksstyrelsen sedan har meddelat några ytterligare krav/föreskrifter om "fiskens fria gång", så finns det idag inte några andra krav på fiskväg än laxtrappa och ålyngelledare vid Edeforsens kraftverk. Båda dessa fiskvägslösningar har p.g.a. främst ändrande förhållande i älven blivit mindre ändamålsenliga. De tillhör inte heller de lösningar som idag skulle föras för att lösa fiskpassage förbi Edeforsens kraftverk.

Av vad som framgår av *c)* och *d)* ovan har Lantbruksstyrelsen bemyndigats att meddela föreskrifter om ytterligare åtgärder för fiskens fria gång samt kontroll av att utförda åtgärder fungera. Enligt länsstyrelsens uppfattning utgörs Lantbruksstyrelsen idag av länsstyrelsen som också är tillsynsmyndighet av aktuell vattenverksamhet enligt miljöbalken. Det innebär att länsstyrelsen idag har möjlighet att inom ramen för tidigare bemyndigande ställa ytterligare krav på åtgärder för fiskens framkomst vid Edeforsen. Sådana åtgärder skulle förutom anläggande av fiskvägar för upp- och nedströmsvandrande fisk kunna bestå av erforderliga biotopåtgärder i den rensade forssträcken.

Av *j)* ovan följer att dammägaren ska avstå den vattenmängd som kan erfordras för fiskens framkomst, dock högst den mängd som tillsammans med övrigt vatten som avstås för allmänna intressen uppgår till den vattenmängd som rann i Kungsådran innan utbyggnad. Då det såvitt länsstyrelsen känner till idag inte finns några övriga allmänna intressen som vatten ska avstås till innebär det att den vattenmängd som kan behövas för fisken ska avstås upp till den mängd som rann i Kungsådran innan utbyggnad med damm och kraftverk.

Villkor om verksamheten bedöms vara tillåtlig

I det fall sökt verksamhet ändå bedöms vara tillåtlig yrkar länsstyrelsen på att följande villkor föreskrivs för anläggning och drift av sökt verksamhet utöver de villkor som sökande föreslaget:

Villkor för anläggandet m.m.

- Grumlade arbeten får inte utföras under tiden 1 april - 31 maj och 15 augusti - 15 november.
- Arbeta i vattenområden ska ske med största försiktighet för att minimera grumling och minska risken för spridning av andra miljöskadliga föroreningar. Saneringsutrustning för omhändertagande av eventuellt oljespill ska finnas tillgänglig. Om försiktighetsåtgärderna inte är tillräckliga får tillsynsmyndigheten föreskriva om ytterligare skyddsåtgärder för att undvika spridning.
- Under arbetstiden ska Naturvårdsverkets riktvärden för buller från byggarbetsplatser innehållas.
- Befintlig kraftstation och ledmuren på högra sidan nedströms regleringsdammen som enligt ansökan rivs ut, ska innan utrivning kulturhistoriskt dokumenteras.
- De anläggningsdelar som i bilaga fem till miljökonsekvensbeskrivningen, "*Kulturhistorisk värdering av Bengt Spade* " föreslås som "bevaransvärda" ska bevaras.
- Sökanden ska i förväg meddela tillsynsmyndigheten om när arbetena påbörjas och avslutas.

Villkor för drift av kraftverket

- Vattenhushållningsbestämmelserna ska fastställas i enlighet med Sökandens andrahandsyrkande i aktbilaga 133.
- Vid regleringsdammen ska finnas möjlighet för i området förekommande fiskarter att passera såväl uppströms som nedströms dammen under vår, sommar och höst.
- Intaget till kraftverket sak förses med snedställt fingaller som förhindrar att fisk förs in till kraftverkets turbin/turbiner eller kläms fast mot intagsgallret.
- Vid kraftverket ska anläggas flyktpassage för fisk som möjliggör passage för fisk förbi kraftverket.

- För uppföljning av fisk/faunapassage förbi regleringsdamm och kraftverk såväl uppströms som nedströms samt uppföljning av hur den ekologiska statusen utvecklas i den naturliga älvfåran ska Sökanden upprätta ett kontrollprogram innehållande undersökning av upp- och nedvandrande fisk och hur den ekologiska statusen (inklusive reproducering av fisk) utvecklas i den naturliga älvfåran. Kontrollprogrammet ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att arbetena slutförts. Det överläts åt tillsynsmyndigheten att om det behövs besluta om kontroll och kompletterande åtgärder rörande fiskvandring och biotopåtgärder. Om parterna inte kan komma överens får frågan om kompletterande åtgärder hänskjutas till Mark- och miljödomstolen.
- Anläggningen ska utformas så att mängden olja som hanteras minimeras och de oljor som används ska vara miljöanpassade. Med miljöanpassad olja avses en olja som är biologiskt nedbrytbar och inte är giftig för vattenorganismer.
- Utbyggnadsvattenföringen får maximalt uppgå till 110 m³/s.

De av Sökanden föreslagna villkoret för vattenhushållning, punkt H 14 i ansökan yrkar länsstyrelsen ska ändras på så sätt att vid punkt d) angivna: "Under perioden från Vårfloden..." istället får lydelsen: "**Under perioden från vårflodens början...**"

Länsstyrelsen yrkar vidare på att domstolen avslår Sökandens yrkande om verkställighetsförordnande och att arbetstiden fastställs till fem år efter lagakraftvunnen dom.

Rättegångskostnader

Länsstyrelsen Gävleborg yrkar ersättning för rättegångskostnader med 84 000 kr.

Ljusdals kommun, Myndighetsnämnden, har yrkat att ansökan avslås. Enligt 4 kap 6 § miljöbalken får inte vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverföring för kraftändamål utföras i Ljusnan på älvsträckan mellan Laforsen och Arbråsjöarna, om inte vattenverksamheten förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan. Myndighetsnämnden bedömer att de ansökta åtgärderna kommer att förorsaka mer än obetydlig miljöpåverkan, varför ansökan skall avslås. Sökanden anger i ansökan att befintliga dammar och kraftverk är i mycket dåligt skick, och dessutom utgör regleringen av dammarna ett arbetsmiljöproblem. Myndighetsnämnden anser därför att ett alternativ till Sökandens huvudalternativ, kan vara att riva ut kraftverket och dammarna och återställa älvsträckan till ett för älven och

forsen naturligt skick. Stöd för en sådan åtgärd finns i 11 kapitlet 19 § i miljöbalken.

Ljusdals kommun har yrkar ersättning för rättegångskostnader med 40 200 kr.

Bollnäs kommun har väsentligen samma uppfattning som Länsstyrelsen Väster-norrland, miljöutredningar och fiske, och åberopar således samma omständigheter. Kommunen biträder således de sakkunnigas inställning och förslag till åtgärder. Den verksamhet, som ansökan totalt avser, innebär betydande miljöpåverkan. Verksamheten är därmed inte tillåtlig enligt 4 kap. 6 § miljöbalken.

Bollnäs kommun berörs direkt av åtgärder vid Edeforsens kraftverk. Sjöar inom Bollnäs kommun är dessutom föremål för regleringsskador till följd av Edeforsens kraftverk. Det finns inga vandringshinder mellan Bollnäs kommun och Edeforsen. Bollnäs kommun deltar i utförande och finansiering av flera projekt i Ljusnan för att få fria vandringsvägar för fisken. Fria vandringsvägar gagnar det allmänna fiskeintresset, men det kan inte vara obekant för Sökanden att det inom Bollnäs kommun, liksom övriga berörda kommuner, bedrivs ett mycket aktivt arbete för att öppna upp vandringsvägar, vilket inte har sin grundorsak i det allmänna fiskeintresset. För Bollnäs kommun är besöksnäringen en väsentlig inkomstkälla. En viktig del av besöksnäringen utgörs av sport- och fritidsfiske. Antalet besökare ökar om ett efterfrågat och attraktivt fritidsfiske kan erbjudas. Kommunen har således ett starkt intresse, där en betydande del är ekonomiskt intresse, av att förhållandena vid Edeforsens kraftverks anläggning inte försämras utan förbättras.

Den nu ingivna ansökan avser även dammsäkerhetshöjande åtgärder. Ansökan avser uppförande av ett nytt kraftverk och en ny damm, som inte ens ligger på samma plats som den befintliga. Det anges att avbördningen ska ökas jämfört med den avbördning, som nu kan ske genom dammen.

Bollnäs kommun berörs i högsta grad av höga flöden från Edeforsen. Detsamma gäller vid ett dammbrott. Ansökan berör således kommunens intressen. Bollnäs

kommun har anknytning till vattenområdet och till de frågor som ansökan avser. Egendom och anläggningar inom Bollnäs kommun kan komma att tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet vid översvämning eller dammbrott. Bollnäs kommun gör även mot bakgrund av detta gällande att kommunen har talerätt.

I förarbetena till miljöbalken, proposition 1997/98:45, anges att sakägarbegreppet enligt miljöskyddslagen borde utgöra utgångspunkt för sakägarbegreppet i miljöbalken. Vidare anges att en generös tillämpning är avsedd. Som sakägare enligt miljöskyddslagen ansågs den vara som kan tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet genom den miljöfarliga verksamheten. I praxis har sakägarbegreppet senare tolkats; bl.a. i rättsfallet NJA 2004 s 590. I rättsfallet anger Högsta domstolen att rätten att föra talan som part i ansökningsmål om tillstånd till vattenverksamhet och att överklaga avgöranden i sådana mål har avsetts bli utvidgad jämfört med vad som gällde enligt vattenlagen. Högsta domstolen anför vidare att rätten att vara part och att överklaga skall tillkomma varje person som kan tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet "genom den verksamhet för vilken tillstånd söks" om risken för skada eller olägenhet rör ett av rättsordningen skyddat intresse och inte är "enbart teoretisk eller helt obetydlig". Detta får anses utgöra gällande regler vad gäller sakägarbegreppet och rätten att klaga.

Den fortsatta framställningen kommer att behandla begreppet i förhållande till säkerhetshöjande åtgärder i allmänhet respektive avbördningsökningen i sig. Det kan inte ur ingivna handlingar utläsas hur vattenföringen vid mycket höga flöden skulle inverka på nedströms liggande intressen; t.ex. Bollnäs kommun. Inte heller har konsekvenserna av ett dammbrott redovisats.

Frågorna kring sökta åtgärder redovisas för att klargöra att det inte är självklart att en dammbyggnad - som sker med förtecknet säkerhetshöjande - medför positiva eller enbart positiva effekter för säkerheten i dess helhet för nedströms liggande intressen. Det som måste klargöras i målet är huruvida sökta åtgärder faktiskt kommer att medföra en totalt sett säkrare damm och oavsett detta, om andra

negativa effekter kan komma att uppstå. Detta är för Bollnäs kommun mycket viktiga frågor.

Flera förhållanden ger anledning till berättigad oro. Detta har betydelse för sakfrågan, men även för talerätten. Det väsentliga vad gäller sakägarfrågan eller talerätten, är att det måste finnas möjlighet för intressen, som berörs av dammsäkerheten, att ta del av, att bedöma, att föra talan samt att överklaga domar, som berör deras intressen. Uttrycket "den verksamhet för vilken tillstånd söks" kan inte tolkas så begränsat att en ansökan avseende säkerhetshöjande åtgärder redan genom sin positiva formulering fråntar motstående intressen rätten att ifrågasätta huruvida åtgärderna är adekvata, riskabla eller relevanta. Om Sökanden avser att vidta stora åtgärder, som helt förändrar en anläggning måste detta anses beröra nedströms liggande intressen, som förvisso haft att finna sig i gällande vattendom, men som kan ha ett berättigat intresse av att kunna föra sin talan gällande de förändringar som uppstår vid en ombyggnation. Här föreligger väsentliga brister i den ingivna miljökonsekvensbeskrivningen, vilket gör det omöjligt för Bollnäs kommun att analysera och bedöma vilken inverkan åtgärderna får eller riskerar att få inom kommunen.

Den sökta byggnationen innebär inte endast åtgärder mot dammbrott utan även en ökad avbördningskapacitet, vilket har betydelse även i andra fall än i förhållande till dammbrott. Mycket stora förändringar kommer att ske uppströms Bollnäs kommun och mellan kommunen och anläggningen finns ingen regleringsdamm, som skulle kunna lagra ett högt flöde. Under senare tid har i flertalet utredningar angivits att vi i Sverige kan förvänta oss en ökning av nederbörd och tillrinning under kommande år. Därvid kan hänvisas till utredningar av Flödeskommittén, SMHI och Elforsk; bl.a. Elforsk "Dammsäkerhet, dimensionerande flöden för stora sjöar och små tillrinningsområden samt diskussion om klimatfrågan", rapport 05:17 och huvudrapporten; VASO dammkommittés rapport nr 1, Elforsk; "Dammsäkerhet, känslighetsanalys av Flödeskommitténs riktlinjer i ett framtida förändrat klimat", rapport 06:80 samt SMHI, "Anpassning till klimatförändringar", No 106, feb. 2005. Av dessa rapporter framgår den förväntning om avsevärt ökad nederbörd, ökade

tillrinningar samt ökade flöden, som redovisats ovan. Bakgrunden till att avbördningskapaciteten måste ökas i många dammar är således en konkret och realistisk förväntan om att denna kapacitetsökning är nödvändig.

Det framstår således som klart att Bollnäs kommun kan komma att tillfogas skada eller utsättas för annan olägenhet. Risken för skada är vare sig teoretisk eller obetydlig. Tvärtom är risken för skada eller olägenhet såväl konkret som avsevärd. Det bör påpekas att Högsta domstolen angivit gränsen som "enbart" teoretisk eller "helt" obetydlig. Detta är mycket lågt ställda krav och det är svårt att förstå att inte de intressen, som riskeras här, skulle anses uppfylla dessa krav.

När det gäller den först berörda frågan om Bollnäs kommuns intresse av fisket i Ljusnan kan följande tilläggas för att visa kommunens starka och enhälliga engagemang i fiskefrågorna.

Bollnäs kommun har tagit fram lokala miljömål, vilka antagits av kommunfullmäktige. Vad gäller levande sjöar och vattendrag anges dels att torrfåror skall omvandlas till strömvattenmiljöer med hög biologisk mångfald, dels att vandringshinder i utbyggda vattendrag skall undanröjas så att fiskvandring blir möjlig.

Det har även utförts ett gemensamt arbete av alla kommuner och länsstyrelser inom Ljusnans/Voxnans avrinningsområde. Avsikten är att få en samordnad omprövning av gamla vattendomar. I detta arbete är ambitionen den att "få vatten i torra älvfåror" samt att öppna älvarna för fiskvandring.

Det föreligger ett näringslivspolitiskt program för Bollnäs kommun åren 2013-2018. I detta program anges att förutsättningar föreligger för en alltmer tilltagande turism i kommunen. Älvsträckorna ska tillgängliggöras och utvecklas till att bli attraktiva för människorna som bor och verkar här samt locka fler besökare till kommunen." En fiskevårdsplan är framtagen i Bollnäs kommun år 1995. Av denna plan framgår att man vill främja friluftsfisket och återskapa gynnsamma biotoper för vandringsfisk.

Det finns i förlängningen ett gemensamt och grundläggande syfte med det arbete som bedrivs; d.v.s. att lax åter ska kunna vandra sedan älvarna öppnats upp för vandringsfisken.

Det ovan angivna är endast kortfattade utdrag ur dokument, som behandlar vikten av att tillvarata och återskapa älvsträckor i Ljusnan och Voxnan. Åtgärder vid Edeforsen påverkar på olika sätt fisket i Ljusnan och kommungränsen har där ingen betydelse för påverkan på fisket.

Bollnäs kommun har ett ansvar att tillvarata kommunmedlemmarnas intressen och behovet av säkerhet. Även i detta avseende har kommunen ställning av sakägare för intressen inom kommunen.

Bollnäs kommun yrkar ersättning för rättegångskostnader med totalt 187 676 kr.

Älvräddarnas Samorganisation har yrkat att ansökan avslås på följande grunder:

- De föreslagna åtgärderna medför mer än obetydlig miljöpåverkan och kan inte medges enligt 4 kap. 6 § miljöbalken.
- Den ansökta verksamheten kommer att på ett betydande sätt påverka Natura 2000-området i Mellanljusnan och därmed bevarandestatusen samt flera utpekade arter och habitat knutna till Natura 2000-området.
- Det krävs dispens enligt 4 § och 14 § artskyddsförordningen.
- Uppfyllandet av miljö kvalitetsnormerna försvåras och detta måste beaktas enligt 5 kap 3 § miljöbalken.

Skäl för Älvräddarnas yrkanden

Det är otvetydigt att möjligheten att meddela kompensationsåtgärder enligt 16 kap. 9 § inte är möjlig så länge undantagsregeln i 4 kap. 6 § miljöbalken inte är uppfylld, dvs. om en vattenverksamhet innebär mer än obetydlig miljöpåverkan i en skyddad sträcka enligt 4 kap. 6 § kan inte denna påverkan kompenseras med andra åtgärder, exempelvis biotopförbättringar eller fiskpassager.

Älvräddarna vill också peka på de ytterligt snäva gränser för vad obetydlig miljöpåverkan egentligen innebär, meddelade i utslag av Regeringsrätten i mål 5132-2000 den 29 januari 2004. I nämnda mål refererar Regeringsrätten till RÅ 1993 med lydelsen ”i rättsfallet uttalade Regeringsrätten vidare att redan den omständigheten att begreppet ”obetydlig miljöpåverkan” används i lagtexten måste ge vid handen att en mycket restriktiv bedömning åsyftas.” Vidare skriver Regeringsrätten att de ”anläggningar som utbyggnaden skulle omfatta innebär ett ingrepp av inte ringa omfattning i miljön vid Långforsen. Det förefaller vidare sannolikt att åtgärderna när de genomförs kan i mer än obetydlig utsträckning, genom t.ex. grumling, påverka det biologiska livet i och nedströms forsen. Något underlag för att bedöma om åtgärderna kan förorsaka störningar på längre sikt föreligger dock inte.”

Regeringsrätten kom till slutsatsen, efter en sammantagen bedömning, att vattenföretaget skulle medföra mer än obetydlig miljöpåverkan och upphävde regeringens beslut som inte ansågs vara lagligen grundat. Till detta ska tilläggas att de faktiska omständigheterna vad gäller storleken på ombyggnaden i fallet 5021-2000 i alla parametrar; vattenavledning, längd på påverkad forssträcka etc., var av mindre art än föreliggande fall i Edeforsen. Dessutom finns det i föreliggande fall en utredning av sakkunniga som pekar på bestående skador, vilket inte fanns i mål 5132-2000.

I förarbetena till den ursprungliga lagtexten som återfinns i naturresurslagen och som till både lydelse och mening är den samma i miljöbalken står att ”ett undantag från utbyggnad bör inte innebära att smärre åtgärder som hänför sig till exempelvis redan företagen reglering helt skall förhindras”. I föreliggande fall innebär ansökan en ny reglering med väsentligt större vattenavledning samt helt ny kraftstation, ny dammbyggnad och ny kanal. Det kan omöjligt betraktas som en ombyggnad utan måste tvärtom ses som en helt ny kraftstation med i alla väsentliga delar nybyggnationer, dvs. en utbyggnad och inte enbart en effektivisering.

Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund (Sportfiskarna) framhåller att ansökan endast kan bifallas i de delar som avser utrivning av kraftverket, utrivning

av nuvarande dammar, utrivning av ledarmen till höger nedströms befintlig regleringsdamm och biotopvård i forssträckan. I övriga delar yrkar Sportfiskarna på att ansökan avslås.

Sportfiskarna menar att de åtgärder som Sökanden föreslår är hänförliga till befintlig vattenkraftsutbyggnad och därmed faller under det förbud som föreskrivs i 4 kap 6 § 2 st. miljöbalken (SOU 2012:89 s. 23). Sportfiskarna menar att följande åtgärder var för sig förorsakar mer än endast obetydlig miljöpåverkan:

- Utbyggnad av drivvattenföringen från 20 m³/s till 110 m³/s.
- Breddning av tilloppskanalen.
- Fördjupning av tilloppskanalen.
- Schaktning av utloppskanalen.
- Uppförande av nya dammar, som dessutom inte garanterar fiskvandring för alla i vattendraget förekommande arter.
- Den föreslagna regleringen mellan fors och kraftverk som periodvis (vintertid) kommer att torrlägga vissa delar av forsens nedströms utskovsluckorna.
- Uppförande av ett nytt kraftverk utan skyddshänsyn mot nedströmsvandrande arter.
- Uppförande och borttagande av planerade fångdammar samt den torrläggning och grumling det medför.

Skulle tillstånd ges enligt ansökan strider det mot syftet med 4 kap. 6 § miljöbalken så som det uttrycks i förarbetena. Även alternativ 2 på sidan 24 i Sökandens miljökonsekvensbeskrivning förorsakar mer än obetydlig miljöpåverkan. 0-alternativet är spekulativt. Det är cyniskt att hålla naturvärdena gisslan och villkora biotopvård med en kraftig utbyggnad. Huruvida biotopvård enbart kommer till stånd genom nu sökta utbyggnad är det ingen som vet i dagsläget. En utbyggnad enligt ansökan är i vart fall ingen nödvändig förutsättning för att området ska biotopvårdas. Biotopvård kan dessutom vara ett krav enligt andra bestämmelser i miljöbalken, inte minst med hänsyn till att miljö kvalitetsnormen God ekologisk status gäller för berörda vattenförekomster. Biotopvård bör därför följa av hänsynsreglerna i andra kapitlet i miljöbalken (prop. 2009/10:184 s. 48).

Ansökan behandlar inte verksamhetens påverkan på Natura 2000-området precis uppströms, med tanke på den kraftigt utökade drivvattenföringen framstår ett tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken som nödvändigt.

Ljusdals fiskevårdsområdesförening (FVOF) menar att ansökan inte är tillåtlig enligt 4 kap. 6 § miljöbalken och anser att mark- och miljödomstolen ska avvisa eller avslå ansökan. Föreningen anser att det är uppenbart för alla som har den minsta kunskap i vattenrelaterade frågor att en sådan utbyggnad som föreslås i ansökan givetvis innebär betydande miljöpåverkan.

En kompensationsåtgärd som fiskväg kan inte överflygla det enda undantaget i 4 kapitlet 6 § miljöbalken. Dessutom finns det redan krav på fiskväg ända sedan 1910, undertecknat av kung Gustav V personligen i början på sin gärning som kung i Sverige. Att Sökanden ska anordna en fiskväg är alltså redan ett krav, 102 år gammalt.

SÖKANDENS BEMÖTANDE

Sökanden anser att framförda synpunkter i allt väsentligt överensstämmer med varandra och ytterst få synpunkter avviker. Till följd därav har Sökanden valt att bemöta framförda invändningar under nedan angivna punkter 1-11 och - i den mån så befinner påkallat - bemöta och kommentera vad som i respektive aktbilaga har framförts.

1. Skyddet mot utbyggnad enligt 4 kap 6 § miljöbalken utgör hinder för ansökta åtgärder.
2. Ansökta åtgärder medför mer än endast obetydlig miljöpåverkan, bl.a. genom grumling och torrläggning under arbetstiden.
3. Den ansökta och föreslagna omfördelningen av vatten från strömfåran till kraftverket är ogynnsam.
4. Sökanden är redan idag skyldig att underhålla en fiskväg.
5. Sökanden har inte redovisat hur statusen god ekologisk status ska kunna uppnås till 2021.
6. Ansökta åtgärder medför negativ påverkan på naturmiljön.

7. Alternativ till ansökta åtgärder är utrivning.
8. Ansökan saknar redovisning av påverkan på Natura 2000-området.
9. En utbyggnad enligt ansökan är inte en förutsättning för biotopåtgärder.
10. En prövning enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken nödvändigt.
11. Yrkande på mellandom.

Sökandens yttrande och bemötande

1. Självfallet har Sökanden noga övervägt och analyserat såväl lagtext, förarbeten som tidigare avgöranden. Den undantagsbestämmelse som åberopas av Sökanden förutsätter att ansökta åtgärder endast medför som mest obetydlig miljöpåverkan på naturmiljön.

Vad Sökanden ansökt om är; dammsäkerhetshöjande åtgärder för att anpassa och vidmakthålla dammanläggningar i enlighet med vad som krävs enligt RIDAS, att omfördela vattenframrinningen mellan strömfåra och tilloppskanal vinter och sommartid, att ersätta befintlig kraftstation med en ny, samt att utföra biotopåtgärder nedströms dammanläggningen. Sökanden har ett rättskraftigt tillstånd att underhålla och bibehålla idag befintliga anläggningar utan begränsning i tiden. Vidare att Sökanden har en lagstadgad skyldighet att underhålla anläggningarna på så vis att dessa inte hotar att förorsaka skada. Det kan även noteras att Stockholms tingsrätt, Vattendomstolen i dom den 1989- 12-01- VA 17/89 i mål om lagligförklaring av vissa ombyggnader mm bl.a. uttalade följande ifråga om åtgärder i vattenområde som var skyddat enligt NRL:

Den omständigheten att Edeforsen ligger inom en älvsträcka som enligt naturresurslagen undantagits från exploatering för kraftändamål hindrar ej att anläggningarna för Edeforsens kraftstation vidmakthålls genom underhåll och förnyelse.

Sökanden har uttrönt att nuvarande vattenregim inte är gynnsam för fisken. Den alltför höga vattenföringen vintertid utgör en olägenhet för fiskens möjlighet att passera förbi dammanläggningen och genom den fiskväg som idag finns. I syfte att åstadkomma en anpassning till mer naturlig vattenföring och återskapande av strömvattenmiljön nedströms dammanläggningen så skapas förutsättningar för att utnyttja överskottsvatten under delar av året till ökad kraftproduktion. Att dessutom dammanläggningen vid ombyggnad kan utföras på ett sätt som skapar goda förutsättningar för såväl upp- som nedvandring är en vinst och fördel för miljö- och naturvärden. Sökanden åberopar till stöd för nu fört resonemang ett utlåtande av EKOM AB, PM 2013-05-29, P L.

Det vore i detta sammanhang märkligt om en miljöpåverkan - om än aldrig så begränsad och eller tillfällig - skulle utgöra hinder för åtgärder som i slutändan resulterar i bestående väsentligt förbättrade miljöförhållanden. En sådan tillämpning av 4 kap 6 § miljöbalken skulle då motverka syftet att skydda och möjligtvis förbättra de skyddsvärda intressena.

2. Sökanden hävdar att ansökta åtgärderna såvitt de avser förändrad vattenregim och utökad drivvattenföring, som leder till ökad kraftproduktion, i sig inte förorsakar olägenheter i form av grumling och torrläggning eller på annat sätt vare sig under arbetstiden eller därefter under driftfasen.

Nödvändiga och ansökta dammsäkerhetshöjande åtgärder representerar merparten av grumlande arbeten. Torrläggningen nedströms dammanläggningen är motiverad endast på grund av dammsäkerhetsåtgärderna.

Grumlingarna som kan befaras uppkomma kommer att begränsas genom särskilda försiktighetsåtgärder. Resterande grumlingseffekter kommer att vara av sådan begränsad omfattning att dessa inte kan anses vara på vare sig kort eller längre sikt miljöpåverkande eller hot mot vattenlevande djur mm. Torrläggningen, så som den har planerats, berör inte hela strömsträckan nedströms dammen. Den yta nedströms dammen som kommer att torrläggas är

begränsad och berör under torrläggningstiden inte någon känslig fiske- eller naturmiljö. Därtill ska nämnas att torrläggningen tvärtom är fördelaktig med hänsyn taget att man under den tiden kommer att kunna utföra utläggning av stenblock och bottensubstrat inom det torrlagda området. Sökanden hänvisar i dessa delar även till KFS Anläggningskonstruktörer, PM 2013- 05-21, T R.

3. Remissmyndigheterna har i allmänna ordalag framfört att en omfördelning av tillrinnande vatten från strömfåran till det nya tilltänkta kraftverket utgör en olägenhet som är mer än obetydlig. Vidare att en flerdubbling av drivvattenföringen och flertalet grumlande arbeten var för sig utgör en miljöpåverkan som uppenbart är mer än endast obetydlig. Detta sagt utan någon som helst analys som stödjer dessa påståenden. Även påstås att såväl temporära som bestående skador på fiskeintresset kommer att uppstå samt att den femfaldigt utökade drivvattenföringen kommer att leda till permanent produktionsbortfall i den naturliga älvfåran. Dessutom hävdas att torrläggningen av intagskanal och älvfåran kommer att medföra mer än obetydlig miljöpåverkan. En ljuspunkt är dock att det framhålls att en återgång till en mer naturlig flödesdynamik är fördelaktig (Länsstyrelsen Västernorrland, ab 14 s.6).

I tillägg till vad som nu anförts ska även noteras att länsstyrelsen i Gävleborgs län har i sin bevarandeplan av Natura 2000-området uppströms dammen anført att mycket tyder på att nuvarande vattenföring är till skada för fisk och bottenfauna.

Sökanden anser att såväl vad som redovisats i ansökan som vad som nu har kompletterats med tydligt visar att de ansökta åtgärderna sammantaget å ena sidan inte förorsakar olägenheter som är mer än obetydliga och å andra sidan att de bestående effekterna och resultatet är en väsentligt bättre miljö för fisket och för naturen.

4. Det har ifrågasatts om Sökanden idag fullgör vad som åvilar bolaget ifråga om villkor om fiskväg som redan tidigare beslutats om. Sökanden åberopar i denna del vad som avhandlats och redovisats i det ovan under punkten 1 redovisade målet om lagligförklaring. Av redogörelserna i målet framgår bl.a. att lax-trappor m.m. skulle utföras i enlighet med föreskrift från staten. Sådan föreskrift och ritning redovisades av statens fiskeritjänsteman daterad 1 februari 1921. Ifrågavarande anläggning har kommit till stånd och utförts. Detta hindrar inte att man idag kan konstatera att anordningen inte är optimalt utformad. Vad Sökanden avser att utföra är betydande bättre och får därför betraktas som BAT (bästa möjliga teknik).
5. Sökandens första reaktion och inställning är att det inte åvilar bolaget att redovisa hur detta mål ska uppnås. Åtgärdsplaner för att uppnå de kvalitetsmål som fastställts av det allmänna åvilar varje respektive vattendistrikt att utforma och besluta om. Likväl är det Sökandens uppfattning att nu rådande "dålig ekologisk status" kommer att så väsentligt förändras till det bättre att "god ekologisk status" därigenom kommer att uppnås. Detta påstående grundar sig på att följande faktorer som idag drar ner statusklassningen; kontinuitet, förekomst av artificiella vandringshinder, hydrologisk regim, bottenfauna och fisk kommer att förbättras genom såväl en ändrade vattenregimen som damm- och biotopåtgärder som ansökts om.
6. Som ett komplement till vad som redovisats i ansökan framhålls att schaktning och markarbeten endast kommer att beröra områden som redan är starkt påverkade av mänskliga aktiviteter. Inte heller har inventeringar givit vid handen att några större naturvärden finns som skulle kunna vara hotade.
7. Sökanden ifrågasätter det meningsfulla i att kommentera utrivningsalternativet då sådan avsikt inte är aktuell. Att Sökanden avser att ersätta befintlig kraftstation med en ny är inte att uppfatta som en ansökan om utrivning. Med utrivning avses att en tidigare uppförd vattenanläggning tas bort i sin helhet utan att sedan ersättas med en ny. Sistnämnda betraktas som ändring av en anläggning. Den rätt och den skyldighet som förefinns att bibehålla och

underhålla Edeforsens kraftverk och dammar m.m. är vad som utgör väsentlig grund för nu aktuell prövning av Sökandens ansökan.

8. Som tidigare anförts i ansökan och miljökonsekvensbeskrivning så kommer ansökta åtgärder inte alls att påverka vatten- eller andra förhållanden negativt uppströms dammanläggningen och i Natura 2000-området. Tvärtom kommer Natura 2000-området att gynnas av de positiva effekterna av den avsedda nya dammanläggningen och biotopåtgärderna nedströms denna. De föreslagna åtgärderna kommer att gynna skyddade arter som stensimpa, utter, och flodpärlmussla. Åtgärderna överensstämmer väl med de som anges i bevarandeplanen för Natura 2000-området. Den ökade reproduktionen och ökade passagen förbi det tidigare vandringshindret kommer att leda till förbättringar av miljöförhållandena i Natura 2000-området uppströms.
9. Sökanden kan i och för sig hålla med om detta, förutsatt att intresse inte längre fanns att bibehålla kraftverk och dammar. Biotopåtgärder skulle då kunna utföras av staten eller annan finansiär. Det finns skäl att påpeka att de miljöförbättrande åtgärder som ur ett samhälleligt perspektiv är önskvärda inte kan utföras utan lokal och temporär påverkan ifråga om grumling m.m. Detta helt oavsett om utrivning (teoretiskt sett) skulle vara ett alternativ eller inte. När det nu förhåller sig annorlunda så kan det inte anses bestickande att biotopåtgärder m.m. åstadkoms samtidigt som möjligheter till att CO₂ fri elproduktion kan ökas. Denna ”WIN-WIN situation” är möjligtvis ovanlig och bör därför utnyttjas till förmån för miljön i alla avseenden.
10. Sökanden kan mot bakgrund av vad som anförts ovan om påverkan på Natura 2000-området inte finna någon grund för att en prövning enligt 7:28 a § miljöbalken erfordras.
11. Sökanden har inte helt förstått det eller de mellandomsteman som föreslagits och avstår därför tills vidare att ta ställning.

Utöver vad som anförts ovan finner Sökanden anledning att även kort kommentera vissa av inlagorna.

Länsstyrelsen Västernorrland (ab 14, ab 56)

Länsstyrelsens sakkunnigutlåtande utmynnar i ståndpunkten att såväl temporära som bestående skador på allmänt fiskeintresse kommer att uppstå till följd av omfördelning av vattenföringen samt grumlingar m.m. Sökanden har ovan under punkterna 1-11 väsentligen bemött vad som redovisats i länsstyrelsens sakkunnigutlåtande. Sökanden vill därtill betona dels att ansökta åtgärder inte hotar bevarandeplanen för Natura 2000-området i Mellanljusnan, dels slutsatsen att en ökning av drivvattenföringen inte med antydd självklarhet medför väsentligt ökat skadeutfall vid nedströmsvandring.

Sammantaget grundar sig länsstyrelsens sakkunnigutlåtande på utredarens egna uppfattningar vilka i övrigt saknar dokumenterade referenser. Länsstyrelsen synes vara överens med Sökanden och även andra att en återgång till en mer naturlig vattenregim är fördelaktig, vilket är just vad som kommer att bli resultatet av nu ansökta åtgärder. Länsstyrelsen framhäver vikten och betydelsen av att återställa biotopen i älvsfåran. Sökanden avser att utföra just dessa önskvärda biotopåtgärder. I fråga om skyddsåtgärder och frågor om fiskvandring, turbindödlighet m.m. hänvisas till vad som ovan anförts och tidigare redovisats.

Naturvårdsverket (ab 20)

Naturvårdsverket anser det vara "uppenbart" att ansökta åtgärder strider mot 4:6 miljöbalken. Även att "flera av dessa åtgärder var för sig är tillräckliga för att överskrida gränsen för obetydlig miljöpåverkan". Inte heller utelämnar verket sin uppfattning om risken för påverkan på Natura 2000-området och risken för "försämring" av ekologisk status. Utan att närmare ange på vilka grunder som Naturvårdsverket stödjer sig så har dessa ställningstaganden radats upp. Av skäl som anförts ovan under punkterna 1-11 så tillbakavisas Naturvårdsverkets påståenden och slutsatser.

Bollnäs kommun (ab 21, ab 37, ab 52)

Sökanden anser inte att Bollnäs kommun är att betrakta som sakägare eller på annan grund har talerätt i detta ansökningsmål. Edeforsens kraftverk och tillhörande anläggningar ligger i Ljusdals kommun. Ansökta åtgärder kan inte ha sådan påverkan på Bollnäs kommuns intressen som medföra att Bollnäs kommun äger rätt att föra talan som sakägare. Sökanden avser därför inte att beakta och behandla vad Bollnäs kommun anför utifrån ett sakägarperspektiv. Vad kommunen anført till stöd för att betraktas som sakägare tillbakavisas av Sökanden. Kommunens "starka intresse" av att förhållandena vid Edeforsen inte försämras utan förbättras ligger utanför kommunens kompetens. I kommunallagen (1991:900) står följande;

2 kap. Kommunernas och landstingens befogenheter

1 § Kommuner och landsting får själva ha hand om sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller landstingets område eller deras medlemmar och som inte skall handhas enbart av staten, en annan kommun, ett annat landsting eller någon annan.

Det är alldeles klart att då det är frågor som gäller vandringsfisk och det allmänna fiskeintresset så är det staten som handhar dessa. Kommunallagens bestämmelse ska även ses i ljuset av bestämmelsen i 22 kap. miljöbalken;

6 § Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen ska, när det behövs, föra talan i målet för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen. En kommun får föra talan för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen inom kommunen. Lag (2011:608).

I övrigt så kan sägas att i den mån som verksamheten och ansökta åtgärder berör ex. planfrågor så är det den kommun inom vilkens gränser som berörda anläggningar är belägna som äger dessa frågor. I detta fall Ljusdals kommun.

Vad Bollnäs kommun anført om bristen på information och eventuella skadeverkningar till följd av dammbrott mm är följande att anföra. Dämningen vid

Edeforsen är mycket liten. All tillrinning passerar dammen och eller genom kraftverket. Verksamheten vid Edeforsen är att benämnas som strömkraftdrift varför något magasin uppströms saknas helt. Befintlig dammbyggnad är ca 2 meter hög och fallhöjden ca 4 meter. Den vattenmängd som skulle släppas fram vid ett dammbrott vid Edeforsen skulle ge upphov till en kortvarig flödesökning nedströms inom gränserna för de naturliga variationerna i älven. Efter den utjämning som naturligt skulle ske, vid passagen av de mycket stora och långsträckta vatten som sträcker sig milsvis från Edeforsen ner till Bollnäs kommungräns och ännu fler mil ner till Bollnäs tätort, skulle förändringen inte vara märkbar. Skadeeffekterna skulle tillika vara obefintliga.

Till följd av ovanstående förhållanden så har dammanläggningen vid Edeforsen placerats i konsekvensklass 3 enligt branschens riktlinjer för dammsäkerhet (RIDAS). Av underlaget framgår med tydlighet att skadeeffekterna vid dammbrott är försumbara och i förhållande till Bollnäs kommuns eventuella intressen om möjligt än mer obefintliga (inte ens teoretisk risk för skada).

Bollnäs kommun har ställt sig frågande till effekterna på nedströms intressen vid mycket höga flöden. Mot bakgrund av avsaknad av magasin och det förhållandet att all tillrinning alltid släpps förbi (strömkraftdrift) så kan slutsatsen dras att dämningen och avbördningen vid Edeforsen inte på något sätt bidrar till vare sig ökning eller minskning av flödesförhållandena nedströms.

Kommunens "lokala miljömål" vad avser torrfårar m.m. torde uppenbart endast beröra förhållanden inom kommungränsen och på inte sätt beröra Edeforsen och nu ansökta åtgärder inom Ljusdals kommun. Vidare hänvisas till vad som ovan påpekats om statens ansvarsområde. Beträffande "näringspolitiskt program" och "fiskevårdsplan" så har dessa inte heller med Edeforsen och ansökta åtgärder att göra på sätt som ger kommunen sakägarstatus i målet. Bollnäs kommun saknar ställning som sakägare och har till följd därav inte rätt till ersättning för rättegångskostnader i målet.

Länsstyrelsen Gävleborg (ab 23, ab 61)

Länsstyrelsen delar i allt väsentligt Sökandens redovisade positiva effekterna av en mer naturligt anpassad flödesregim. Huruvida detta skulle vara tillräckligt för att uppnå "ett bra miljötillstånd" menar man dock är osäkert. Vidare belyser länsstyrelsen att ansökan inte heller står i strid med Ljusdals kommuns översiktsplan så länge som åtgärderna endast medför obetydlig miljöpåverkan. Länsstyrelsen anser dock att åtgärderna ändå medför mer än endast obetydlig miljöpåverkan och då främst med avseende på påverkan på naturvårdsintressena. Därtill stödjer sig länsstyrelsen på sakkunnigutlåtandet från Länsstyrelsen Västernorrland ifråga om åtgärdernas negativa inverkan på fisket. Sökanden har i ansökan, miljökonsekvensbeskrivning och även genom vad som anförts ovan under punkterna 1-11 och genomförda utredningar visat på att någon negativ inverkan på naturvärden och fisket inte kommer att uppstå. Inte heller kan det anses föreligga sådan grad av betydande risk för att sådan inverkan ska uppkomma.

Länsstyrelsen anser att för det fall att tillstånd meddelas så ska sådant tillstånd förenas med vissa särskilda villkor. Tre av villkoren bemöts nedan.

- Länsstyrelsen anser att "grumlande arbeten" inte ska få utföras under tiderna 1 april - 31 maj och 15 augusti - 15 november. Sökanden menar att villkoret 1 april - 31 maj redan har accepterats och föreslagits av Sökanden medan begränsningen under perioden 15 augusti - 15 november inte är motiverad då någon reproduktion av öring inte sker idag i Edeforsen.
- Länsstyrelsens yrkande om anläggande av "fingaller" samt "flyktpassage" förbi kraftverket anser Sökanden inte att det finns fog för. Av tidigare redovisade förhållanden så är fiskdödligheten som kan förväntas efter ombyggnad av sådan begränsad omfattning att åtgärderna inte är motiverade.
- Länsstyrelsens uppfattning om en begränsning av arbetstiden till fem år kan inte accepteras. Med hänsyn taget till omfattningen av ansökta åtgärder och osäkerheter i fråga om dels upphandling av avancerad teknisk utrustning, osäkerhet beträffande klimat- och väderförhållanden så är ansökt arbetstid på tio år motiverad.

Älvräddarna (ab 26)

Av skäl som anförts ovan under punkterna 1-11 så tillbakavisas Älvräddarnas synpunkter och yrkanden.

Ljusdals FVOF (ab 27)

Av skäl som anförts ovan under punkterna 1-11 så tillbakavisas Ljusdals FVOF:s påståenden och slutsatser.

Ljusdals kommun (ab 28, ab 36)

Ljusdals kommuns rekommendation om utrivning är inte ett alternativ som Sökanden överväger. Av skäl som anförts ovan under punkterna 1-11 så tillbakavisas Ljusdals kommuns påståenden och slutsatser.

Sportfiskarna (ab 29, ab 35, ab 55)

Sportfiskarna hävdar sin rätt att föra talan. Sökanden medger att en ideell organisation som åsyftas i 16 kap. 13 § miljöbalken har rätt att föra talan. Detta sagt för att inte blanda ihop detta med sakägarbegreppet. Sportfiskarna har även anført synpunkter på ansökan och då framför allt vad avser möjligheterna till uppströmsvandring.

Sportfiskarnas synpunkter och frågor har i stort beaktats och besvarats ovan under punkterna 1-11. Sportfiskarna tar upp frågor som berör "turbindöd" och att endast ett "fåtal simstarka arter" kommer att kunna passera utskovsluckorna. I nämnda avseenden åberopar Sökanden vad som tidigare har anförts och redovisats. Sportfiskarna anser att uppströms belägna Natura 2000-området har sådan koppling till "uppströms liggande vatten" att prövning enligt 7 kap 28 § miljöbalken fordras. Sökanden bestrider den redovisade ståndpunkten och åberopar i denna del vad som tidigare anförts.

Kammarkollegiet (ab 31, ab 47, ab 50)

Vad Kammarkollegiet anført om fiskväg, utrivning, återkallelse av tillstånd m.m. bestrids på alla punkter. Sökanden hänvisar i allt väsentligt till vad som anförts ovan

under punkterna 1-11. Sökanden betonar att ansökan inte omfattar utrivning. Sökanden vill med detta förtydligande även åberopa Nordstedt Juridiks rättsdatabas ZETEO:s kommentar till 11 kap. 19 § miljöbalken (utrivning):

Med utrivning förstås borttagande av en vattenanläggning utan att någon annan sätts i stället. Om vattenanläggningen skall ersättas med en ny anläggning, kommer ansökningen att få utföra den nya vattenanläggningen att utgöra huvudsaken och borttagandet av den befintliga anläggningen endast vara ett led i det nya byggnadsarbetet. Vid tillståndsprövningen av den nya verksamheten skall också avgöras hur den gamla vattenanläggningen får rivas ut och skaderegleringen skall avse även utrivningen.

Kammarkollegiet riktar uppmärksamhet på ett antal "felaktigheter" och "rättsvillfarelser" i Sökandens yttrande (ab 45). Det är svårt för Sökanden att förstå vad Kammarkollegiet menar i denna del. Vad Sökanden anfört är att det finns en skyldighet att underhålla befintliga anläggningar så att dessa inte riskerar att förorsaka skada för allmänna eller enskilda intressen. Utöver skyldighet så finns även ett rättskraftigt tillstånd att bibehålla och förnya anläggningarna. Relevansen i detta mål är att åtgärder på dammanläggningen och kraftverket är under alla förhållanden nödvändiga och att redan dessa nödvändiga åtgärder kommer oundvikligen att förorsaka någon grumling och eventuell annan störning om än aldrig så begränsad. Detta utan att samtidigt någon förbättring av miljöaspekterna i övrigt uppnås.

Poängen med Sökandens ansökan är att uppnå och fullgöra vad som är en skyldighet och tillika en rättighet och därtill ytterligare effektiviseringsåtgärder som är gynnsamma för såväl miljön som kraftproduktionen. Kammarkollegiets analys avseende "utrivning" m.m. och att älvens "naturliga form återuppstår" och att detta skulle utgöra ett hinder ur ett tillåtlighetsperspektiv är inte korrekt.

Dämningen vid den befintliga dammen kommer att vidmakthållas under hela genomförandetiden. Någon grund för att ansökta åtgärder skulle vara otillåtna av nyss anförda skäl saknas.

Havs - och vattenmyndigheten (ab 32, ab 54)

Havs- och vattenmyndighetens ståndpunkt vilar till stor del på vad som anförts av Länsstyrelsen Västernorrland samt därtill egna överväganden som helt sammanfaller med vad som anförts av övriga myndigheter och organisationer.

Havs- och vattenmyndigheten vitsordar i och för sig att den "omvända regleringen" (p.g.a. onaturligt hög vattenhastighet) är ogynnsam. Samtidigt anför myndigheten att de positiva effekterna av att förändra vattenregimen vintertid inte väger upp olägenheterna. Dessa olägenheter räknas upp, samt påvisas de positiva effekterna av de rådande höga (onaturliga) vattenföringarna, vilka skulle gå förlorade. Det är för Sökanden svårt att ta in att myndigheten nu förordar att de på grund av ovanför-liggande vattenregleringarna tillskapade onaturliga höga vinterflödena ska bibehållas. Det torde vara så att det allmänna miljöintresset har som målsättning att i de fall möjlighet finns återskapa så naturliga flödesförhållanden som möjligt. Myndigheten har i annat sammanhang anfört följande;

"Syftet med planerad vägledning gällande bästa möjliga miljöteknik är att sammanställa befintlig kunskap om vilka miljötekniker och försiktighetsmått gällande faunapassager, fiskavledningsanordningar och vattenreglering/vattenhushållning som i dagsläget visat sig ge bäst positiv effekt på ekosystemen som påverkas av vattenkraften"/.../"Det kan också handla om att en viss hastighet i flödes- och vattenståndsförändringar under vissa årstider visat sig ge habitat som till en viss procent efterliknar de naturliga habitatet".

Det framstår som att Havs- och vattenmyndigheten väsentligen håller med Sökanden i fråga om de fördelar som den ändrade vattenregimen för med sig. Att sedan en sådan förändring inte är till fördel i alla avseenden kan knappast motivera att förorda en fortsatt onaturlig vattenregim. Skyddsbestämmelsen i 4 kap. 6 § miljöbalken avser inte att skydda konstgjorda miljöförhållanden. Hur skulle detta i så fall ställa sig i förhållande till de mål och ambitioner som samma myndighet m.fl. ger uttryck för i samband med anpassningar till ramvattendirektivet?

I övrigt åberopar Sökanden vad som anförts ovan under punkterna 1-11 som be-
mötande av vad Havs- och vattenmyndigheten anfört.

Komplettering av uppgifter om miljöpåverkan

Sökanden har tidigare i såväl ansökan som i senare inlagor beskrivit de positiva effekterna som följer med de ansökta åtgärderna. Av inkomna synpunkter från bl.a. Länsstyrelsen Västernorrland och Havs- och vattenmyndigheten kan man uppfatta att dessa myndigheter inte fullt ut delar Sökanden uppfattning. Till vissa delar anser Sökanden att de anförda kritiska synpunkterna saknar förankring i beprövad vetenskap och erfarenhet. I övrigt må myndigheternas uppfattningar bero på att Sökanden inte tydligt nog har lyckats redovisa de positiva aspekterna såvitt avser i huvudsak följande.

1. Biotoprestaurering och omfördelning av vatten
2. Fiskars habitat före och efter ombyggnad
3. Fiskvandring före och efter ombyggnad
4. Miljökvalitetsnormer
5. Inverkan under arbetstid

Punkterna 1-5 har utvecklats närmare i nedanstående utredningar:

1. Utlåtande 2013-12-05 av M L, Fiske- & Miljökonsult P.M. L
2. Rapport, Fortum 2013-10-30, en Flödes och habitatmodellering i Edeforsen före och efter föreslagna åtgärder.
3. PM "Inlöp vid Edeforsen", Solna 2013-11-08, KFS
Anläggnings-Konstruktörer, T R

I korthet kan följande lyftas fram beträffande de ovan redovisade bilagorna och som än tydligare framhäver fördelarna med de ansökta åtgärderna.

Mats Larssons utlåtande.

- Forssträckan nedströms dammen anpassas för att optimera reproduktions- och uppväxtområden samt ståndplatser för större fisk genom bl.a. tillskapande av större flikighet i strandzon, utläggning av lekgrus och större block.

- Länsstyrelsen Västernorrland synes dela uppfattningen att de föreslagna biotopåtgärderna bidrar till att god ekologisk status uppnås.
- Biotopåtgärderna bedöms komma att medföra positiva effekter för sportfisket i berört område ävensom i viss mån på Mellanljusnan i övrigt.
- Omfördelning av vatten genom att minska vintervattenföringen i forsen till en mer naturlig vattenföring. Den idag alltför höga vintervattenföringen utgör en olägenhet och hinder för lämpliga lek- och uppväxtområden för fisken.
- Efter anpassning av älvfåran och ombyggnad av dammen kommer upp- vandrande fisk att kunna passera över dammen vid utskoven på höger sida.
- Uppvandring till lekplatser inträffar normalt under perioden augusti/september och gynnas av en förhållandevis hög vattenföring, vilket uppnås med nu föreslagna åtgärder.
- Under lekperioden i oktober avtrappas flödet från 15 oktober till 15 november.
- Fiskars vandringsbenägenhet (såväl uppströms som nedströms) avtar med sjunkande vattentemperatur.
- Vid fastställande av tidpunkten för flödesanpassningar bör även vattentemperaturen beaktas.
- Vid nedströmsvandring måste beaktas hur vandringsmönster sammanfaller med tider och flöden som är föreslagna.
- Risken för ökad turbindödlighet vid nedströmsvandring har felaktigt bedömts av såväl Länsstyrelsen Västernorrland som Havs- och vattenmyndigheten. Det utökade flödet genom turbin sammanfaller i tid då temperaturen är låg och vandringsbenägenheten likaså.
- Berört vattenområde (vattenförekomst) har klassats som ”dålig ekologisk status”.
- Med de ansökta åtgärderna sammantaget så bedöms ”god ekologisk status” kunna uppnås i forsen.
- Statusen på vattenområdet uppströms bedöms inte komma att påverkas.
- Den allt övervägande grumlingspåverkan hänför sig till nödvändiga dammsäkerhetshöjande åtgärder.
- Grumlingar kommer att begränsas genom försiktighetsåtgärder som beskrivits i bilaga 2 till Sökandens inlägga 2013-05-30.
- Torrlägningsperioderna utnyttjas för ovan omnämnda biotopåtgärder.

- Vuxen fisk tål förhållandevis höga grumlingshalter samt flyttar sig normalt under grumlingsperioder.
- De idag och under arbetenas utförande rådande ekologiska värden är låga. Grumlingspåverkan bedöms vara liten och övergående till sin karaktär.

Sökandens rapport 2013-10-30, Flödes och habitatmodellering i Edeforsen före och efter föreslagna åtgärder.

- Inmätning av djup- och topografiförhållanden i Edeforsen i samband med låga vattenflöden har utförts varvid en flödes- och habitatmodulering av ström- vattenekologiska förutsättningar har genomförts.
- Den föreslagna ändrade flödesregimen kommer att leda till påtagligt förbättrad livsmiljö för strömlevande fisk.
- Större arealer med lämpliga habitat för olika livsstadier av öring och harr kommer att tillskapas.
- Mätningar av bottenpografin har utförts med ortofoto från minihelikopter och med takymeterinstrument.
- Insamlade mätresultat sammanställdes och skickades till Fortums modellerings-expert i Finland varvid dataanalys och modellering genomfördes.
- Modelleringen består i dels en tredimensionell hydraulisk modellering av bottenpografin, dels i en habitatmodellering.
- Hydrauliska modelleringen presenterades i form av bilder av förändrade vatten-hastigheter och vattendjup vid olika flöden/biotoper.
- Modelleringen presenterade även en klassning av habitatlämplighet vid olika flöden i tre kategorier; dålig, måttlig och bra.
- Modelleringen stödjer Sökandens bedömningar om att den mer naturliga flödesregimen i kombination med biotopåtgärderna kommer att förbättra livsmiljön för fisken i forsen på ett påtagligt sätt.

PM "Inlöp vid Edeforsen". Solna 2013-11-08, KFS AnläggningsKonstruktörer, T R.

- I PM redovisas förslag på inlöp för att även simsvagare arter ska ha möjlighet att vandra uppströms förbi dammanläggningen.
- För att simsvagare arter ska kunna vandra uppströms måste inlöpets lutning begränsas till ca 2 %.

- Inlöpet konstrueras som en kanal längs höger strand och avgränsas av en spont med överkant på höjden ca +117,65 m.
- Inlöpets botten täcks med sten av varierande storlek.
- Sten placeras i inlöpet så att fåran bildar en serpentin.
- Vattnets medelhastighet i inlöpet kommer att vara ca 0,4 - 0,6 m/s, med variation i inlöpets olika avsnitt beroende på hur block och stenar placerats ut.

Författarna till de åberopade bilagorna utgör några av landets och Finlands mest namnkunniga experter inom sina respektive fackområden.

Vad Sökanden nu har redovisat ovan och i bifogade bilagor visar med om möjligt än större övertygelse att de ansökta åtgärderna inte möter hinder av bestämmelsen i 4 kap. 6 § miljöbalken. I direkt motsats måste anses att åtgärderna är såväl ur dammsäkerhetssynvinkel som från ett ekologiskt och miljömässigt perspektiv i övrigt synnerligen önskvärda.

Komplettering och bemötande efter huvudförhandlingen 11-11 april 2014

Vid huvudförhandlingen i Järvsö den 10 -11 april beslutades att sökanden skulle inkomma med vissa kompletterande uppgifter till förtydligande av vad som framfördes vid förhandlingen. Dessa förtydliganden och uppgifter har av sökanden uppfattats och redovisats enligt följande;

1. På vilket sätt kan sökanden anpassa flödesregimen efter ombyggnad vid Edeforsen så att förhållandena uppströms inte förändras jämfört med förhållandena före ombyggnaden och på vilket sätt påverkar detta vattenhushållningsbestämmelserna?

Det noterades vid huvudförhandlingen i Järvsö att den totala utökade avbördningskapaciteten vid Edeforsen efter ombyggnad skulle komma att resultera i en förskjutning av dämningens profil uppströms anläggningen vid flöden överstigande 180 kbm/s. Före ombyggnad (dvs. i dagsläget) kommer dämningen vid Edeforsen att börja stiga över dämningens gränserna (sommar +117,15 m resp. vinter +117,45 m)

och då följa en redovisad dämningprofil. Efter ombyggnad skulle, om inga anpassande åtgärder vidtages, dämningen börja stiga över dämningens gränser först senare vid något högre flöden, ca 220 kbm/s. Sökanden har uppfattat saken så att det endast är positivt att kunna hålla dämningens gränser även vid något högre flöden och att detta även kan utläsas ur 1989 års dom, s 12, vilken här återges.

Angående ävjobroddsvegetationen m. m. har Gävleborgs Botaniska Sällskap anfört: Ävjobroddsvegetationen består av ett antal olika småväxta arter, bland vilka rariteten ävjepilört samt fyrling och ävjobrodd ingår. Vegetationstypen förekommer på flera håll men den är sällsynt i Sverige och är hotad till sin existens. På sträckan mellan Edängforsen och Edeforsen finns åtta, visserligen små men ändå mycket värdefulla, växtplatser för ävjobroddsvegetation, främst ävjepilört. Fem av dessa växtplatser ligger inom Edeforsens dämningens område. Arterna växer långt ner på stranden, i det aktuella området enbart nedanför starrbältenas nivå. Flertalet av de ingående arterna är ettåriga och kräver att den nivå de växer på blottläggs från vatten för att arternas frön skall kunna gro, vilket gäller de nämnda arterna. Om lågvattnet bibehålls under tillräckligt lång tid kommer arterna att blomma och sätta frö. En god frösättning är nödvändig för arternas existens. Fröna kan ligga vilande utan att gro under ett antal år i väntan på att lämpliga förhållanden skall inträffa. Hur många år fröna av de berörda arterna kan

Domskäl s. 19

Det torde vara förenat med betydande svårigheter att helt efterlikna de tidigare vattenståndsförhållandena. Det måste därför övervägas om inte en något lägre dämningens gränser bör tillämpas under den period som är viktigast för ävjepilörten nämligen den 10 juni - den 31 augusti. Under september månad har variationerna tidigare icke varit sådana att några låga och för ävjepilörten förmånliga vattenstånd har förekommit. Om dämningens gränser för perioden den 10 juni - den 31 augusti sätts till +117,15 m kommer vattenståndet under nämnda period att ligga i registret +116,95 m - +117,15 m. Varaktigheten av det

Av ovan återgivna avsnitt ur 1989 års dom kan förstås att möjligheten att vidmakthålla en lägre nivå under sommarperioden är fördelaktig. Mot ovan angivna bakgrund står Sökanden i första hand fast vid de yrkanden om vattenhushållning mm som redovisats i ansökan och framförts vid huvudförhandlingen i Järvsö.

Mot bakgrund av motparters ifrågasättande av den förändrade dämningens profilen, så åtar sig Sökanden, om domstolen finner det erforderligt, att medelst driftåtgärder anpassa driften så att dämningens profilen uppströms Edeforsen inte kommer att förändras efter ombyggnad jämfört med dagens förhållande. Sättet på vilket anpassning kan ske är närmare redovisat i KFS AnläggningsKonstruktörer, T R, PM 2014-04-22 med tillhörande ritningar. En sådan anpassning

förutsätter en justering av yrkade vattenhushållningsbestämmelser vilka således i andra hand yrkas enligt följande;

Vattenhushållning

- a) Rätt att avleda drivvatten till kraftstationen med som mest ca 110 m³/s.
  - b) Under perioden 10:e juni till 3 1:a augusti får dämning ske till +117,15 m för vattenföringar som underskrider 140 m³/s.
  - c) Under övrig tid får dämning ske till +117,45 m för vattenföringar som underskrider 180 m³/s.
  - d) Under perioden från vårfloden, dock senast 10:e juni till 15:e oktober gäller att:
    - vattenföringen i forssträckan till höger om Getholmen skall vara minst 100 m³/s.
    - om tillrinningen uppströms anläggningen är lägre än 100 m³/s leds hela tillrinningen till forssträckan till höger om Getholmen.
  - e) Under perioden från 15:e oktober till 9:e juni gäller att:
    - vattenföringen i forssträckan till höger om Getholmen ska vara minst 20 m³/s.
    - om tillrinningen uppströms anläggningen är lägre än 20 m³ /s leds hela tillrinningen till forssträckan till höger om Getholmen.
- Förändringar i vattenföringen i forssträckan till höger om Getholmen skall ske gradvis.

2. Avbördningsfrågeställningar.

Avbördning under byggnadstiden

Vid huvudförhandlingen redovisades att entreprenadarbetena planeras att utföras i två etapper för att säkerställa avbördningen i Ljusnan vid Edeforsen under entreprenadtiden. Etapp 1 omfattar arbeten till vänster om Getholmen, d.v.s. breddning och fördjupning av tilloppskanal, ny kraftstation och utloppskanal. Etapp 2 omfattar arbeten till höger om Getholmen, d.v.s. inlöp, ny regleringsdamm och biotopvårdande åtgärder.

Under etapp 1 skall flödet i Ljusnan passera arbetsplatsen till höger om Getholmen.

Under etapp 2 skall flödet passera till vänster om Getholmen.

Avbördning under etapp 1

Under etapp 1 är tilloppskanalen helt eller delvis avstängd med en fångdamm. Regleringsdammen är tillgänglig för avbördning under hela byggnadsetappen. Vid dämmningsgränserna +117,15 och +117,45 avbördas 140 m³/s resp 180 m³/s genom den.

Överfallsdammen till höger om regleringsdammen rivs vid behov ner till nivå ca +116. Den samlade avbördningskapaciteten till höger om Getholmen kommer då att vara ca 230 m³/s vid +117,45 och 425 m³/s vid +118,45.

Tilloppskanalen stängs av med en fångdamm i höjd med Getholmen under tiden oktober - april. Under denna period är tillrinningen med en återkomsttid på 50 år 424 m³/s. Denna tillrinning kan efter bortschaktning av överfallsdammen till höger om regleringsdammen avbördas till höger om Getholmen. Nivån uppströms kommer att stiga till +118,45, vilket sammanfaller med den naturliga avbördningskurvan.

Vid risk för högre tillrinningar flyttas fångdammen i tilloppskanalen nedströms så att en del av överfallsdammen mellan tilloppskanalen och forsen kan utnyttjas för avbördning.

När uppströmsdelen av tilloppskanalen har färdigställts flyttas fångdammen över tilloppskanalen till ett läge ca 70 m uppströms kraftstationen. Därigenom blir merparten av överfallsdammen tillgänglig och avbördningskapaciteten kommer ungefär att motsvara befintlig anläggning.

Avbördning under etapp 2

Under etapp 2 läggs fångdammar ut uppströms och nedströms regleringsdammen till höger om Getholmen. Avbördning kommer att ske genom kraftstationen och utskovet. Vid +117,15 är kapaciteten 205 m³/s och vid +117,45 är den 220 m³/s. Vid högre tillrinningar kommer avbördning att ske via överfallsdammen på samma sätt som i den befintliga anläggningen. Därigenom kommer alla tillrinningar att

kunna avbördas. I en extrem situation kan arbetsplatsen till höger om Getholmen evakueras och fångdammarna rivas.

Avbördning efter ombyggnad och påverkan på Natura-2000 området

Eventuell inverkan från Edeforsen sträcker sig som mest uppströms till Edängeforsen. Förhållandena uppströms Edängeforsen har inte påverkats och kommer inte att påverkas av förhållandena vid Edeforsen.

Efter ombyggnad är avbördningskapaciteten vid Edeforsen högre än för den befintliga anläggningen. Det är därigenom möjligt att innehålla dämningssgränsen +117,15 under perioden 10/6 - 31/8 vid högre tillrinningar än idag (ca 215 m³/s jämfört med ca 140 m³/s). Detta har av Sökanden bedömts som positivt för ävjobroddsvegetationen och särskilt ävjepilörten. Den har växtlokaler mellan Edängeforsen och Edeforsen och är beroende av att dessa lokaler är torrlagda under frösättning och grodd men i övrigt ligger mer eller mindre under vatten.

Efter ombyggnad kan dock anläggningen vid behov, genom reglering med klaffluckorna under perioden 10/6 - 31/8, följa den befintliga anläggningens avbördningskurva. Toleransen är av handhavande skäl ca +0,0/-0,1 m.

Avbördning befintlig regleringsdamm med kvarsittande fällbockar och plåtar.

Utredningen visar avbördningskurvor för den befintliga regleringsdammen när den är helt öppen dels när ett antal plåtar sitter kvar och överströmmas. Avbördningen har beräknats under förutsättning att gångborden har tagits bort och att avbördning inte förhindras av drivgods och is. Vidare har bortsetts från att fällbockarna sticker upp över plåtarna. Sannolikheten att den situation som beräkningen avser att illustrera skall uppstå är i det närmaste obefintlig.

Inverkan av inlöpet

För att kompensera för flödet i inlöpet behöver nivån på den föreslagna fasta tröskeln höjas med ca 0,2 m, ritningar K-126 Rev A och K-127 Rev A.

3. Klassificering av ekologisk status i vattenförekomsten Edeforsen.

Sökanden har i sina inlagor och även vid huvudförhandlingen anfört att efter utförda ansökta åtgärder så kommer statusen på aktuell vattenförekomst att förbättras från 'dålig' (måttlig) till 'god ekologisk status'. Vid huvudförhandlingen presenterades en tabell som närmare förklarade på vilka grunder som Sökanden stödde sitt påstående.

Då fråga uppkom hur underlaget och tabellverket beräknats eller annars tillkommit så förelades sökanden att inkomma med ytterligare uppgifter därom. Sökanden åberopar härvid EKOM AB, Per Lundström PM 2014-04-22.

4. Länsstyrelsen Västernorrlands, fiskeribiologen S J, presentation.

Vid huvudförhandlingen redovisade fiskeribiologen S J bedömningar om miljöpåverkan av ansökt företag. Redovisningen utgjordes av en Power Point-presentation som inte delades ut vid förhandlingen. Denna har sedermera skickats ut via e-post. Sökanden har funnit anledning att förtydliga vissa tidigare framförda ståndpunkter och synpunkter med anledning av S Js presentation. Sökanden åberopar härvid Fiske- & Miljökonsult Larsson P.M. 2014-04-21.

5. Förtydligande av habitatmodellering.

Vid huvudförhandlingen ifrågasattes beskrivning av bottenförhållanden och vattenhastigheter vid redovisningen av habitatmodelleringen (Power Point-presentation vid huvudförhandlingen "Modellering av Edeforsen sammanfattande metodbeskrivning" M B, baserad på yttrande 2013-12-17, ab 77, bil.2,).

Med anledning därav önskar sökanden att till ytterligare förtydligande åberopa PM 2014-04-15, M L och M B.

Sakägarfrågan (aktbilaga 132)

Såvitt avser Bollnäs kommuns fortsatta talan om sakägarfrågan så står Sökanden fast vid tidigare redovisad uppfattning att Bollnäs kommun inte är att betrakta som sakägare. Kommunen har på inget sätt visat på att kommunen riskerar att lida sådan skada eller olägenheter till följd av ansökta åtgärder vid Edeforsen inom Ljusdals

kommun att kommunen ska anses vara sakägare. De miljöintressen som kommunen åberopar är sådana som i princip alla Sveriges kommuner skulle kunna ställa sig bakom.

De övergripande och gränsöverskridande miljöintressena bevakas och tillvaratas av statliga myndigheter som omnämns i 22 kap. 6 § miljöbalken.

Talan i aktuellt mål såvitt avser allmänna intressen har förts av Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Kammarkollegiet, Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket.

De övergripande miljöintressen och mål som kommunen gör gällande i detta mål har på ett mångsidigt sätt bevakats av de ovan redovisade statliga myndigheterna. Därtill har kommunen i sin talan i allt väsentligt dessutom givit uttryck för att man delar nämnda myndigheters redovisade ståndpunkter och anförda grunder. Någon mer utvecklad egen uppfattning och talan har därutöver inte förts, sakägarfrågan som sådan undantagen.

Som en kuriositet kan här nämnas att det från Bollnäs kommuns hemsida inte kan utläsas annan information om miljömål än att dessa, precis som Sökanden tidigare anfört, endast omfattar "lokala miljömål", det vill säga sådana som har direkt beröring inom Bollnäs kommuns gränser.

Då frågan om sakägarfrågan långt ifrån kan sägas vara klar i bemärkelsen att kommunen är att anse som sakägare så saknas förutsättningar att förpliktiga Sökanden att utge ersättning för rättegångskostnader innan talan blivit slutligt prövad. Se MÖD:s beslut 2002-09-06 i mål M 5149-00.

Skulle, mot förmodan, domstolen anse att kommunen är att betrakta som sakägare så kan yrkad ersättning inte vitsordas som skälig i och för sig. Av totalt 20 daterade åtgärdsperioder i arbetsredogörelsen så redovisas mailutbyte och samtal med kommunlimnologen i Bollnäs kommun, T V, i totalt 22 fall

fördelade på 16 av de daterade åtgärdsperioderna. På vilket sätt som denna omfattande kontakt med T V har varit motiverad och därtill givits uttryck för i noterade 5 inlagor har Sökanden svårt att se.

Sökanden kan inte finna att redovisat samrådsutbyte resulterat i någon särskilt väsentlig ståndpunkt eller yrkande. Vad kommunen givit uttryck för är att ansökta åtgärder strider mot bestämmelsen i 4 kap. 6 § miljöbalken och att kommunen delar bl.a. kammarkollegiets och Länsstyrelsen Västernorrlands redovisade uppfattningar, miljöutredningar m.m. och biträde, de sakkunnigas inställning och förslag till åtgärder.

Sammantaget kan Sökanden inte vitsorda mer än som mest 20 timmars arbete inkluderande huvudförhandlingen såsom varande skäligt i och för sig om ersättning för rättegångskostnader alls ska utges. Därtill vitsordas redovisade utlägg.

Länsstyrelsen Gävleborg (ab 152 och 167)

Länsstyrelsen har bl.a. framhållit att biotopen i vattendraget skulle kunna förbättras utan att för den skull behöva utföra de åtgärder i övrigt som Sökanden ansökt om. Detta skulle då kunna ske genom diverse aktiva tillsynsinsatser m.m. Sökanden anser det märkligt att dessa åtgärder, vilka de nu skulle vara, inte sedan länge i sådant fall varit redan utförda. Vad länsstyrelsen anför i denna del förtjänar ingen ytterligare kommentar.

Länsstyrelsens yrkade ersättning för rättegångskostnader å 84 000 SEK medges.

Kammarkollegiet (ab 155, 160, 161 och 170)

I korthet kan sägas att Kammarkollegiet inte anser att Sökandens redovisade ståndpunkt att ansökta åtgärder kommer att leda till att vattenstatusen kommer att förbättras till "god status" är korrekt. I denna del så har Kammarkollegiet åberopat ett utlåtande av Jönköpings Fiskeribiologi AB 2014-05-22 (JF). Sökanden kan på väsentliga punkter bemöta vad JF anför och kan inte komma till annan slutsats än att det finns fog för vad Sökanden tidigare redovisat i dessa avseenden.

Om Kammarkollegiets och JF:s bedömningar och tillämpning av regelverket för statusbestämning skulle komma att användas generellt, så torde det innebära avsevärda svårigheter att höja statusklassningen för resten av Sveriges vattenförekomster till god status. Särskilt där vattenkraftutbyggnad redan finns etablerad. Den inte förvånande kritiska bedömningen i Edeforsenfallet har sin uppenbara grund i att man inte önskar att verksamheten ska kunna bibehållas och utvecklas.

Kammarkollegiets lite mer allmänt hållna uppfattningar om RIDAS-klassning m.m. anser Sökanden ligga utanför detta måls prövning. Skyldigheten att underhålla vattenanläggningar åvilar verksamhetsutövaren och frågan om avvikelser från sådan skyldighet är i första rummet en tillsynsfråga. Det ska vidare noteras att det hittills aldrig ifrågasatts från domstolarnas sida att ansökan om dammsäkerhetsåtgärder vilar på annat än kompetenta och vederhäftiga underlag.

Kammarkollegiets yrkade ersättningskrav för rättegångskostnader medges enligt följande:

1. ersättning för tekniskt biträde 48 000 SEK medges
2. ersättning för utlägg 2 743 SEK medges
3. ersättning för arvode/tidsspillan medges med 60 000 SEK (motsvarande 75 timmar å 800 SEK/timme)

Kammarkollegiets yrkande för arvode/tidsspillan uppgår till 120 000 SEK, vilket skulle motsvara 150 timmars ersättning (nästan fyra hela effektiva arbetsveckor). Redovisade inlagor och inställelse till huvudförhandling motiverar inte den redovisade nedlagda tiden.

Havs- och Vattenmyndigheten (ab 154)

Havs- och vattenmyndigheten har bemött och ifrågasatt Sökandens underlag för bedömningen om att statusklassningen kommer att höjas till god status. Havs- och vattenmyndigheten har även redovisat kritik mot den modellering som Sökanden

åberopat. Beträffande "volymavvikelser" åberopar Havs- och vattenmyndigheten ett yttrande från SMHI.

Hur Havs- och vattenmyndigheten får ihop sitt uttalande om att den planerade utbyggnaden kommer att skada "de värden som Natura 2000-området avser att skydda" är svårt att förstå. Natura 2000-området är beläget ovan Edeforsens anläggningar och kommer inte att påverkas alls.

Havs- och vattenmyndighetens uppfattning om att ett bibehållande av ett högt (oförändrat) vattenstånd uppströms Edeforsen är av stor betydelse. Denna uppfattning ska vägas mot andra redovisade uppfattningar om att Edeforsen bör rivas ut, varvid vattenståndet uppströms med nödvändighet avsänks. Någon enighet synes inte föreligga. Detta sagt utan att utrivning i detta sammanhang alls har övervägts.

Ljusdals kommun (ab 150 och 168)

Det är klarlagt att vissa kommuntjänstemän i sina respektive roller som företrädare för olika förvaltningar redovisat en avvisande hållning till det ansökta projektet. Frågan man ställer sig är vad kommunens uppfattning och officiella ståndpunkt är? Ljusdals kommun har i sin antagna översiktsplan redovisat en generellt positiv inställning till vattenkraften samt att utveckling och effektiviseringar av befintlig utbyggnad även ska kunna utföras inom det vattenområde som är skyddat mot utbyggnad enligt 4 kap. 6 § miljöbalken. Detta torde vara kommunens uppfattning.

Havs- och vattenmyndigheten och Jönköpings Fiskeribiologi

På uppdrag av Sökanden har EKOM (P L), Fiske- och Miljökonsult, (M L), KFS Anläggningskonstruktörer (T R) samt Sökandens fiskeansvarig (M B) i ett gemensamt utlåtande (ab 186) bemött vad som av Jönköpings Fiskeribiologi (JF) och Havs- och Vattenmyndigheten (HaV) och. I det gemensamma utlåtandet framförs bl.a. följande.

Edeforsen enligt referensförhållandet

EKOM anser, baserat på karta från 1823 och 1905, att Edeforsen i referensförhållandet endast hade vatten till höger om Getholmen, att medelbredden uppgick till ca 60 - 70 m och att Edeforsens i smalaste sektion (ca 40-45m) vid normal - hög vattenföring eller med vattentemperatur under respektive fiskarts optimum sannolikt hindrade mindre individer och svagsimmande fiskarter från uppströms vandring.

Klassificering av ytvattenförekomst HVMFS 2013:19

EKOM anser att klassificering av ekologisk status enligt 2 kap 2§ HVMFS 2013:19 och under huvudförhandling presenterad klassificeringsprognos ska göras genom en sammanvägning av de biologiska kvalitetsfaktorerna, att biologiska data enligt 2 kap 9 § endast ska kompletteras med en bedömning av rimlighet och osäkerhet då underlag saknas för att göra en bedömning av samtliga biologiska kvalitetsfaktorer samt att expertbedömning av ekologisk status endast kan göras om underlagsdata för en eller flera bedömningsgrunder saknas.

Planerad biotopvård och öring/harrhabitat längs vänster strand

EKOM anser att de faktorer som JF anger som motiv till att klassificeringen av fisk efter ombyggnad bör vara lägre än god inte kan användas p.g.a. att

- Biotopvårdande åtgärder avses att utföras i hela Edeforsen samt att en temporär avledning av Ljusnan förbi Edeforsen är en förutsättning för att biotopvårdsarbetet med grävmaskin ej ska begränsas till att omfatta enbart absoluta strandzonen längs höger strand.
- Vänster strand saknar naturliga förutsättningar att biotopvårdas till ett uppväxtområde för årsyngel.
- Den forsmiljö som återfinns längs vänster strand mellan planerad utloppskanal och forsens är inte naturlig utan resultat av tidigare rensningsarbeten. Forsmiljön utgör ett mindre bra habitat för strömfiskarter och kommer att ersättas av större ytor av bättre habitat genom planerade biotopvårdsåtgärder.

Minskad vattenföring

EKOM anser att förhållanden för fisk i Edeforsens nedre del förbättras genom biotopvård enligt Sökandens ansökan eftersom ytan av lek- och uppväxthabitat då kommer att öka i jämförelse med nuvarande lek- och uppväxtområden som är kraftigt påverkade av nedströmsliggande vattenytas varierande nivå samt flottningsrensning. M L anser att den minskade vattenföringen inte kan påverka nedströms konnektivitet mer än marginellt.

Konnektivitetupptröms

M L anser att

- Omlöpet är tillräckligt beskrivet för att kunna förvissa sig om dess funktion samt att detaljprojektering kommer att göras i samråd med experter.
- Fisk efter att biotopvård utförts kommer att vandra upp längs höger strand.
- Avbördningen inte kommer att påverkas av planerad biotopvård.
- Befintlig fällbocksdamm ger mycket små fiskvandringmöjligheter efter 31 aug samt att fisk endast undantagsvis kan vandra över befintlig överfallsdamm på höger sida.

Konnektivitetnedströms

M L anser att

- Sökandens tidigare bedömning avseende mängden fisk som kan komma att passera kraftverket är riktig.
- Det är klarlagt att nuvarande flygturbin orsakar större skador på fisk jämfört med planerad rörturbin.
- Brister i konnektivitet för havsvandrande arter orsakas av vandringshinder vid de åtta nedströms belägna kraftverken och att ekologiska effekter i första hand bör bedömas mot bakgrund av nuvarande förhållanden.

Konnektivitet i sidled

EKOM anser att bristande konnektivitet i sidled medför högst marginell påverkan på vattenförkomstens akvatiska och landlevande organismer samt att minskad medelvattenföring ej påverkar klassificering av konnektivitet i sidled.

Samlad bedömning konnektivitet

M L anser att föreslagna åtgärder i redovisad ansökan innebär klara förbättringar av konnektivitet särskilt vad gäller uppvandrande fisk. När det gäller nedströmsvandring bedöms att skillnaderna blir marginella, vilket sammantaget innebär en obetydlig miljöpåverkan. Vid en klassificering enligt HVMFS kan Edeforsen även efter ombyggnation få en status lägre än god men detta beror då främst på de vandringshinder som åtta nedströms liggande kraftverk utgör.

EKOM anser att Edeforsen efter ombyggnation kommer att ha en högst marginell påverkan från bristande konnektivitet som anlagda strukturer i Edeforsen orsakar. Strikt enligt HVMFS kommer konnektivitet för Edeforsen att kunna klassificeras som otillfredsställande men sämsta parameter "konnektivitet i sidled" kommer inte att ha mer än högst marginell påverkan på vattenförkomstens akvatiska och landlevande organismer.

Specifik flödesenergi

EKOM anser att en minskad vattenföring är en förutsättning för att kunna återskapa öring- och harrhabitat högre upp i forsen.

Volymsavvikelse, flödets förändringstakt och vattenståndets förändringstakt

KFS konstaterar att

- SMHI's beräkningar inte tar hänsyn till turbinens faktiska körområde och beräknar att volymsavvikelse och flödets förändringstakt efter ombyggnation bör klassificeras högre än vad SMHI beräknat.
- Som tidigare redovisat kommer nuvarande avbördningskurva att kunna bibehållas som skydd för ävjepilörten.

Åtgärder avseende morfologi

EKOM anser att en temporär avledning av Ljusnan via intagskanalen är en förutsättning för att biotopvårdsåtgärder enligt Sökandens förslag ska kunna genomföras.

Vattendragsfårans form

EKOM konstaterar att Sökandens ansökan omfattar biotopvård i hela Edeforsen motsvarande en yta av ca 22 700 m², att med "trösklar" avses i Sökandens ansökan biotopvård samt att den forsmiljö som återfinns längs vänster strand mellan planerad utloppskanal och forsens är inte naturlig utan resultat av tidigare rensningsarbeten. Forsmiljön utgör ett mindre bra habitat för strömfiskarter och kommer att ersättas av större ytor av bättre habitat genom planerade biotopvårdsåtgärder.

Vattendragets planform

EKOM anser att Edeforsen i referensförhållandet endast hade en vattendragsfåra och att parametern "vattendragets planform" borde klassificeras som hög.

Svämplanets strukturer och funktion

EKOM anser att vattenförekomstens enda svämplan enligt referensförhållandet togs bort i samband med rensningsarbeten och anläggande av intagskanal och att parametern bör klassificeras som dålig.

Habitatmodelleringen

Sökanden anser att

- utförd modellering helt tillräckligt beaktar förhållanden i "roughness layer".
- avgränsning av utförd habitatmodellering är representativ för det område som hydromorfologiskt berörs av ansökta åtgärder.

Ekologisk status

EKOM anser att återskapade strömfiskhabitat och en fungerande fiskvandring ger mycket goda förutsättningar för att biologiska kvalitetsfaktorer sammanvägt ger underlag för att vattenförekomsten ska klassificeras som "god". Förbättrade strömfiskhabitat och förbättrade fiskvandringsförhållanden ökar också möjligheten för angränsande vattenförekomster att nå miljökvalitetsnormen.

Angränsande vattenförekomster

M L anser att en ökad drivvattenföring inte kommer att påverka uppströms- och nedströms liggande vattenförekomster negativt.

Natura 2000

EKOM anser att Sökandens förslag kommer att gynna de värden som Natura 2000-området avser att värna.

Slutsats

Det är Sökandens mening att det med tillräcklig övertygelse är visat att det ansökta företaget med god marginal klarar 'nälsögat' "obetydlig miljöpåverkan" och därtill att den sammantagna effekten är en klart positiv miljöpåverkan.

Att motstående intressen med alla till buds stående medel försöker att skjuta projektet i sank grundar sig främst på enskilda företrädares (tjänstemäns) negativa inställning till vattenkraften som energikälla.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har hållit syn i målet i samband med huvudförhandling i Säljesta bygdegård den 10-11 april 2014.

Tillåtlighet enligt 4 kap. 6 § miljöbalken

Kammarkollegiet m.fl. yrkade att frågan om tillåtlighet enligt 4 kap. 6 § miljöbalken skulle prövas särskilt genom mellandom. Efter övervägande konstaterade mark- och miljödomstolen den 21 augusti 2013 att ett förfarande med mellandom inte var lämpligt utan ansåg att det var bättre att sätta ut målet till förhandling för avgörande av målet i dess helhet. Kammarkollegiet fann då förpliktelse att anmäla frågan till regeringen vilket gjordes den 23 augusti 2013. Den 5 december 2013 meddelade regeringen att den inte vidtar någon åtgärd med anledning av Kammarkollegiets skrivelse. Regeringens beslut innebär att mark- och miljödomstolen har att pröva om ansökta åtgärder är tillåtliga enligt 4 kap. 6 § andra stycket miljöbalken. Utgångspunkten är om åtgärderna kan medföra mer än en obetydlig miljöpåverkan.

I prop. 1985/86:3 s. 110 står att "Ersättningsbyggnader, ombyggnader och effektiviseringar bör kunna tillåtas om de har endast obetydlig miljöpåverkan, d.v.s.

om åtgärderna endast i ringa utsträckning påverkar de bevarandevärden som utgjort motiv för att älven eller älvsträckan ska undantas från vattenkraftsutbyggnad". Regeringsrätten skriver i RÅ 2004 ref. 14 att det i lagtexten införda begreppet "obetydlig miljöpåverkan" innebär en mycket restriktiv bedömning av vattenföretagets tillåtlighet.

Ansökta åtgärder vid Edeforsens kraftverk skulle komma att innebära en utrivning av befintlig kraftstation med en slukförmåga på 20 m³/s, byggnation av en ny kraftstation men en nominell slukförmåga på 110 m³/s, schaktning för breddning och fördjupning av tilloppskanal, schaktning för anpassning av befintlig utloppskanal till nya kraftstationen, byggnation av ett nytt drivvattenutskov, utrivning av befintlig regleringsdamm, byggnation av ny regleringsdamm, anläggande och utrivning av fångdammar i samband anläggningsarbetena, ändring av nuvarande vattenhushållningsbestämmelser, bl.a. anpassning till naturliga flödesvariationer samt att vissa biotopåtgärder utförs nedströms befintlig regleringsdamm.

Påverkan under byggskedet

Anläggandet av bland annat en ny kraftstation och breddning och fördjupning av intags- och utloppskanal innebär ändrad användning av mark- och vattenområden. Av handlingarna i målet framgår att mer än 1 ha mark- och vattenområden kommer att beröras av planerade schakt- och fyllningsarbeten. Enligt den preliminära tidplanen kommer arbetena att pågå under ca 28 månader fördelat på två etapper.

Vid breddning och fördjupning av intagskanalen samt vid arbeten med dammen i forsens övre del kommer torrläggning att ske under en längre tid innebärande bl.a. eliminering av nuvarande bottenfauna.

Anläggande och utrivning av fångdammar samt breddning och fördjupning av utloppskanalen, som Sökanden till viss del planerar att utföra under vatten, kommer att orsaka grumlingar.

Påverkan under driftskedet

Ansökan omfattar även en ökning av drivvattenföringen med mer än 5 ggr jämfört med nuvarande tillstånd vilket avsevärt kommer att reducera flödet i forsen. Flödesdynamiken i forsen kommer att förändras, bland annat som en följd av reducerad vårflod och betydligt lägre sommarvattenföring. Vidare ligger den lägsta tillåtna nivå som föreslås för vattenföring under vintern, betydligt under naturlig lägsta lågvattenföring (LLQ), vilket innebär risk för negativ påverkan på akvatisk fauna och flora. Det minskade flödet kommer att påtagligt påverka flödesenergin i forsen och det intryck som den nuvarande forsen ger.

Den utökade drivvattenföringen innebär att flödet genom kraftverket, och därmed turbindödligheten, kommer att öka i samband med lekperiod för harr, öring och sik.

Den föreslagna lösningen för uppströms passage av dammen, har inte på ett övertygande sätt visats medge passage av fisk och bottenfauna under hela årscykeln.

Sökanden har i ansökningshandlingarna framhållit vissa positiva effekter för naturmiljön som blir en följd av den verksamhet som omfattas av ansökan. Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att det ifrågasatts om åtminstone vissa av åtgärdernas resultat följer av redan gällande tillstånd eller i vart fall skulle kunna åstadkommas inom ramen för tillsynsåtgärder eller som en följd av verksamhetsutövarens skyldighet att alltid beakta miljöbalkens hänsynsregler. Det kan därför ifrågasättas i vilken mån hänsyn ska tas till projektets positiva bieffekter. Mark- och miljödomstolen konstaterar dock att, även med beaktande av projektets positiva effekter, påverkan på naturmiljön är så stor att den är att anse som mer än obetydlig.

Samlad bedömning

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att ansökan avser uppförande av en ny kraftstation på samma plats som den befintliga. Under såväl byggskedet som under driftskedet kommer påverkan ske på naturmiljön. Sammantaget bedömer mark- och miljödomstolen att planerade åtgärder kommer att orsaka både tillfällig och kvarstående miljöpåverkan i en omfattning som överstiger begreppet ”obetydlig

miljöpåverkan”. Mark- och miljödomstolen konstaterar att miljöpåverkan blir mer än obetydlig vid prövning av såväl Sökandens första som andrahandsyrkande. Den ansökta verksamheten bedöms därmed inte tillåtlig enligt förbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken.

Den ansökta verksamheten skulle visserligen också medföra vissa positiva förändringar för naturmiljön men dessa förbättringar kan enligt domstolens mening inte motivera att verksamheten kan anses tillåtlig då det ansökta projektets negativa påverkan på naturmiljön, även med beaktande av dessa förbättringar, är att anse som mer än obetydlig.

Planerade biotopåtgärder nedströms regleringsdammen och förslaget att till en del återskapa naturliga flödesvariationer i Edeforsen, till gagn för det akvatiska livet, ändrar inte den bedömningen. Ansökan ska därför avslås redan på den grunden att den inte bedöms vara tillåtlig enligt förbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken och det finns därmed ingen anledning att pröva kvarstående frågor som har betydelse för tillståndsprövningen.

Mark- och miljödomstolen bedömer att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap miljöbalken.

Rättegångskostnader

Sökanden ska ersätta Kammarkollegiet, Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen i Västernorrland, Länsstyrelsen Gävleborg och Ljusdals kommun för rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen enligt yrkade belopp. Mark- och miljödomstolen bedömer att yrkade belopp är att anse som skäliga med hänsyn till målets karaktär och omfattning.

Bollnäs kommun har yrkat ersättning för rättegångskostnader med sammantaget 187 676 kr. Kommunen anser att om ansökta åtgärder utförs så kommer miljön och besöksnäringen, bl.a. sport- och fritidsfisket, att påverkas i Bollnäs kommun. Kommunen framhåller även risken för dammbrott och räddningstjänståtgärder som

grund för sakägarskap. Kommunens yrkande om ersättning för rättegångskostnader har bestridits av Sökanden som anser att Bollnäs kommun inte är att betrakta som sakägare.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning. Enligt 22 kap. 6 § miljöbalken får en kommun föra talan för att tillvarata miljöintressen och andra allmänna intressen inom kommunen. Edeforsens kraftverk ligger vid Ljusnan i Ljusdals kommun. Verksamheten är således belägen utanför Bollnäs kommun varför kommunen inte är att anse som sakägare och därmed berättigad till kostnadsersättning i enlighet med 22 kap 6 § miljöbalken. Inte heller vad Bollnäs kommun i övrigt anfört kan motivera varför Bollnäs kommun är att anse som så berörd av verksamheten att kommunen ska anses som sakägare. Bollnäs kommuns yrkande om ersättning för rättegångskostnader ska därför avvisas.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen fastställer prövningsavgiftens storlek till 400 000 kr.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV425)

Överklagande senast den 16 oktober 2014. Prövningstillstånd krävs.

På mark- och miljödomstolens vägnar

Lars Nyberg

I domstolens avgörande (enhälligt) har deltagit rådmannen Lars Nyberg, ordförande, och tekniska rådet Lars Edlund samt de särskilda ledamöterna Jari Hiltula och Ingemar Näslund.